

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
Filozofická fakulta
Katedra politologie a evropských studií

Jan Roguljič
Transformace muslimské komunity ve Velké
Británii v období 1989-2005

Bakalářská práce

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Jan Čuřík

OLOMOUC 2010

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval samostatně
na základě uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 20. března 2010

podpis

.....

ÚVOD	5
1. Proces transformace muslimské identity	12
a. Náboženská identita britských muslimů v období 1950-1989.....	12
b. Aktivizace pozdějších generací	14
2. Teorie příčin transformace identity	17
a. Teorie socioekonomické deprivace.....	17
b. Teorie role multikulturní integrační politiky Velké Británie.....	19
c. Teorie vnitřních změn muslimské komunity	21
d. Teorie reakce na vnitřní a vnější změny politiky Velké Británie po útocích na USA v roce 2001	22
3. Ekonomická a sociální situace britských muslimů	24
a. Ekonomická situace britských muslimů v období před rokem 1989 24	
b. Ekonomická situace britských muslimů mezi lety 1989-2005	25
4. Teorie role multikulturní integrační politiky Velké Británie.....	29
a. Asimilace vs. multikulturalismus	29
b. Vztah britských muslimů s Velkou Británií jako státem.....	30
c. Reprezentace britských muslimů.....	32
d. Aktivizace muslimů jako celoevropský fenomén.....	35
5. Teorie vnitřních změn muslimské komunity	36
6. Teorie vlivu změn vnitřní a zahraniční politiky Velké Británie po teroristických útocích na USA v roce 2001.	39
a. Rushdieho aféra.....	39
b. Internacionalizace britské muslimské komunity.....	40
c. Symboly utrpení muslimů na globální scéně.....	40
d. Aktivizace jako reakce na vnitřní a zahraniční politiku britské vlády po teroristických útocích na New York	44
i. Vnitřní změny v politice Velké Británie	44

ii. Vnější změny v politice Velké Británie.....	46
PRAMENY A LITERATURA	52
PRAMENY	52
LITERATURA	53
Abstrakt.....	58

ÚVOD

Vymezení tématu a cíle práce

Soužití muslimské menšiny s domácím obyvatelstvem a státním aparátem Velké Británie a Severního Irska (dále jen Velká Británie) má své kořeny již v 19. století. Komunita imigrantů však neměla velký význam, jelikož počet jejích členů byl oproti pozdějšímu vývoji zanedbatelný. Po Druhé světové válce dochází k vlně přílivu přistěhovalců ze zemí Commonwealthu. Největší nárůst Velká Británie zažívá v 50. ale i 60. letech. Rozpad britské koloniální říše a možnost získat britské občanství spolu s britskou ekonomikou, která se v té době potýkala s nedostatkem pracovní síly, byly hlavními příčinami směřování muslimských přistěhovalců do Velké Británie. S příchodem velkého množství imigrantů z odlišného kulturního prostředí nastala potřeba zajistit podmínky začlenění nových přistěhovalců do většinové společnosti. Zachytit veškeré problémy integrace a soužití mezi britskými menšinami a většinovou společností je z důvodu omezeného prostoru bakalářské práce nemožné.

Tato práce se proto zaměří pouze na problematiku soužití muslimské komunity s většinovou společností a státem v období let 1989-2005. Tento časový úsek je významný transformací muslimské identity, která je charakteristická aktivizací a vzrůstající religiositou muslimské komunity. Muslimové v tomto období asertivně prosazují své zájmy a přiklánějí se k politicky aktivistickému islámu. Odborná veřejnost, jež se tématu transformace věnuje, se dá rozdělit do čtyř proudů. Každý z nich přisuzuje transformaci muslimské identity jinou příčinu. Cílem a zároveň hypotézou této práce je dokázat, že transformace muslimské identity v období 1989-2005 je způsobená vnitřními změnami v muslimské komunitě spolu s reakcí Velké Británie na teroristické útoky na Spojené státy americké v září 2001. Za účelem potvrzení či vyvrácení této hypotézy podrobím analýze všechny

čtyři možné teorie, které vysvětlují jev transformace a zvýšené aktivizace muslimské komunity.

Proces transformace muslimské identity je přitom symbolicky ohraničen dvěma událostmi, které znamenaly důležitý přelom ve vztahu mezi muslimy a zbytkem společnosti. V roce 1989 se ulice britských měst zaplnily členy muslimské komunity, kteří se shromáždili, aby společně odsoudili vydání knihy Salmana Rushdieho *Satanské verše*. Protesty byly doprovázeny provokativními gesty, která nepatří do civilizovaného vyjádření nesouhlasu. Jednalo se především o spálení portrétu S. Rushdieho a i jeho knihy samotné. Zcela jiný rozměr dostala Rushdieho aféra, jak byla pojmenována, po internacionalizaci kauzy po vydání rozsudku smrti nad S. Rushdiem iránským vůdcem ajatolláhem Chomejmím. 7. července 2005 Velkou Británií otřásla bezprecedentní událost, která ukázala na zásadní nedostatky v soužití britských muslimů s většinovým obyvatelstvem. Čtyři britští mladíci muslimského vyznání zaútočili výbušninami na londýnskou hromadnou dopravu a zabili 56 Londýňanů a více než 700 jich zranili.¹ Tento čin nelze s Rushdieho aférou srovnávat z několika důvodů. Rushdieho aféra byla mírovou demonstrací, při které nebyl nikdo zraněn, a i přesto, že podle mnohých zpochybňovala svobodu slova, to byla především legitimní forma vyjednávání se státem. V roce 2005 se však jednalo o teroristický útok, který s demokratickými metodami kolektivního vyjednávání neměl nic společného. Tyto dvě události jsou symbolickým ohraničením procesu transformace muslimské identity, která je charakterizována aktivizací muslimské komunity. Islám ve zkoumaném období přestal být jen náboženstvím, ale pro mnoho muslimů také politickým přesvědčením. Teroristické útoky na Londýn lze brát jako vyvrcholení transformace náboženské identity britských muslimů. Tato práce si neklade za cíl najít jedinou příčinu, která vedla k teroristickým útokům,

---

¹ HAMOUZOVÁ, Iveta: 2005: *Teroristické útoky v londýnském metru si vyžádaly 56 obětí*. ČT24, 7. 7. 2008, <http://www.ct24.cz> (15. 3. 2010)

ale definuje a analyzuje hlavní faktory, které mohly zapříčinit trend transformace muslimské identity a vést tak i aktivizaci a narůstající religiositě muslimské menšiny ve Velké Británii.

Obsah a struktura textu

První kapitola práce vysvětlí samotný proces transformace muslimské identity, pomocí komparace vztahu muslimů k jejich náboženství v období před rokem 1989 a po něm. Proces transformace identity britských muslimů je charakterizován dvěma fenomény. Prvním je zvýšená religiosita² mladých britských muslimů a druhým je zvýšená asertivita nebo-li aktivizace mladých muslimů. V této kapitole budou vysvětleny hlavní projevy aktivizace. U mladé generace britských muslimů můžeme v období devadesátých let pozorovat významné změny ve vztahu ke své víře. Náboženství nabývá individuálně orientovaný a politický rozměr.³ Muslimové ve zkoumaném období 1989-2005 opustili snahu o přiblížení se ke způsobu života Britů nemuslimského vyznání a začali se asertivně zaměřovat na prosazování zájmů své náboženské komunity ve smyslu odlišení se.⁴ V 70. letech se tedy muslimové chtěli západnímu způsobu života co nejvíce přiblížit, zatímco v období od 90. let do roku 2005 se muslimové proti tomuto trendu naopak vymezovali.

V druhé kapitole budou definovány potenciální příčiny, které podle teorií různých autorů vedli k aktivizaci britské muslimské komunity. Kapitola je rozdělena na čtyři podkapitoly, každá pokrývá jednu z teorií. První teoretická příčina aktivizace muslimů je socioekonomická deprivace. Tuto teorii zastávají Iman Karich a Frances Steward.

---

² Termín používá Olivier Roy a lze si pod ním představit zvýšené prožívání víry. ROY, Olivier: *Globalized Islam. The Search for a New Ummah*. New York, Columbia University Press 2004, s. 3.

³ MIRZA, Munira a kol: *Living apart together. British Muslims and the Paradox of Multiculturalism*. Londýn, Policy Exchange 2007, s. 87.

⁴ Tamtéž, s. 17.

Muslimové se podle této teorie aktivizují kvůli špatným životním podmínkám, vysoké nezaměstnanosti, nižším mzdám, a bytové segregaci. Závislost lze zjistit pomocí komparativní metody, která bude porovnávat základní socioekonomické faktory jako je nezaměstnanost, relativní výše mezd nebo úroveň bydlení před rokem 1989 a po něm.

Druhá z teorií se opírá o hypotézu, že aktivizace britských muslimů je následek britské multikulturní integrační politiky. Tato teorie je odvozená od kritiky multikulturalismu, kterou rozvinul Christian Joppke. Zkoumány jsou faktory jako je způsob komunikace mezi státem a muslimskou menšinou, problematika reprezentace britských muslimů, která je nezbytná k pochopení významu muslimských organizací a lídrů v procesu aktivizace. Analýza významu integrační politiky v procesu aktivizace je provedena srovnáním míry aktivizace v jiných evropských zemích, které integrovaly menšiny podle různých integračních přístupů. Zejména přínosné je srovnání s Francií, která použila asimilační integrační model.

Třetí teoretickou příčinou aktivizace muslimů jsou vnitřní změny v komunitě samotné. Tuto teorii zastává francouzský autor Olivier Roy, který argumentuje tím, že muslimská komunita prochází ve zkoumaném období procesem modernizace spjaté s rozmachem internetu a jiných médií, jejichž vliv je v práci analyzován, prostřednictvím kterých dochází k indoktrinaci mladých muslimů. Důraz je kladen na proces pozápádnění a argument, že muslimové ve Velké Británii podstupují proces individualizace, při kterém se rozcházejí s tradičními autoritami, kterými v islámu jsou rodina a imám⁵.

Poslední zkoumanou teoretickou příčinou je aktivizace britských muslimů je reakce britské vlády, pod vedením Tonyho Blaira, i celé společnosti na teroristické útoky na Spojené státy americké (dále jen USA) v září 2001. Tuto teorii zastává Ehsan Masood, který tuto reakci

---

⁵ Pojem označující muslimského kazatele.

rozděluje na změny vnitřní a zahraniční. Za vnitřní změny považuje prosazení protiteroristických zákonů přijatých v období 2000-2005, které měly ospravedlňovat šikanu muslimů, protimuslimskou rétoriku britských politiků a slovní a fyzické útoky na muslimy, kterých se dopouštěli občané Velké Británie. Hlavní změnou v zahraniční politice byla orientace a spojení Velké Británie s USA ve Válce proti terorismu. E. Masood poukazuje na pobouření muslimské komunity z důvodu vedení války v Afghánistánu a v Iráku, ve kterých žije obyvatelstvo vyznávající především islám. Právě role Velké Británie ve Válce proti terorismu je E. Masoodem považována za hlavní příčinu aktivizace britských muslimů. E. Masood argumentuje internacionalizací islámu. Všichni muslimové jsou totiž spojeni do nehmatného společenství zvaného umma, která spojuje všechny muslimy. Proces aktivizace je tak vysvětlen soucitem britských muslimů s jejich souvěrci, kteří trpí důsledkem zahraniční politiky Velké Británie a jejího nejbližšího spojence USA. Tato hypotéza bude ověřována pomocí analýzy průzkumů veřejného mínění a rétoriky lídrů muslimských organizací a muslimských poslanců.

Tyto čtyři teoretické příčiny slouží jako teoretický základ, pro další čtyři kapitoly. Každá z těchto čtyř kapitol bude ověřovat jednu ze zmíněných teorií.

Terminologie

Ke správnému pochopení práce je nezbytné vysvětlit hlavní pojmy, které jsou v práci používány. Terminologickou přesnost komplikuje především absence českých překladů odborných termínů a také nejednotné pojmenování stejného fenoménu různými autory.

Pojem *Aktivizace* lze považovat za synonymum pejorativních a neobjektivních pojmů jako jsou radikalizace nebo extremismus.

Například Humayun Ansari se přiklání k termínu mobilizace.⁶ V textu jsou někdy použity i zmíněné opisy a to z důvodu přesné citace autorů, kteří tyto opisy používají. Aktivizace v kontextu s britskou muslimskou komunitou je vysvětlena v první kapitole této bakalářské práce.

Muslimská menšina je část britské populace, která vyznává islám. V práci jsou někdy užívána data, která se vztahují k obyvatelům pocházejícím ze zemí jižní Asie. Zejména se jedná o Pákistán, Bangladéš a Indii. Tyto komunity tvoří 68 % všech britských muslimů. Tariq Modood poukazuje na vysoký podíl muslimů v pákistánské a bangladéšské komunitě. 83 % Pákistánců a Bangladéšanů jsou praktikující muslimové.⁷ Proto jsou data, která se vztahují k těmto etnickým menšinám, užita jako data o britských muslimech. K částečnému řešení tohoto problému došlo s novou metodikou sčítání lidu v roce 2001, která se táže také na náboženství.

Termín *Většinová populace* je používán jako výraz pro obyvatelstvo, které nepatří do žádné etnické menšiny.

Evaluace použité literatury

Tato bakalářská práce čerpá z několika stěžejních děl, která se věnují danému tématu. Jejich autoři pocházejí hlavně z Velké Británie a Francie. Tématu aktivizace muslimů v celé západní Evropě se věnuje francouzský autor Olivier Roy. Ve své knize *Globalized Islam* se zabývá transformací muslimské komunity na celém světě. Cenné jsou jeho postřehy o procesech jako jsou individualizace či deterritorializace, kterými muslimské komunity procházejí v západních zemích včetně Velké Británie. Proces aktivizace nejlépe definovala a vysvětlila ve

---

⁶ ANSARI, Humayun: *Muslims in Britain*. Londýn, Minority Rights Group International Report 2003, s. 9.

⁷ MODOOD, Tariq: *Ethnic minorities in Britain: diversity and disadvantage*. Londýn, Policy Studies Institute 1997, s. 32.

svém díle *Living apart together* londýnská autorka muslimského vyznání Munira Mirza. Při zpracování kapitoly o vlivu integrační politiky mi byla nápomocna především kniha od Andrey Baršové a Pavla Barši *Přistěhovalectví a liberální stát. Imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*, a kniha Christiana Joppkeho *Towards Assimilation and Citizenship: Immigrants in Liberal Nation-State*. Velmi přínosný je report o britské muslimské komunitě *Muslims in Britain* od autora Humayuna Ansariho, ve kterém autor shrnuje hlavní témata, která zajímají muslimskou komunitu. Cenným zdrojem informací jsou také články z odborných periodik a z denního tisku, které se často aktivizací muslimů a jejími příčinami zabývají. U denního tisku, jako je The Guardian nebo The Times je však problém s občasným negativním zaujetím proti islámu, což bývá periodikům vytýkáno samotnou muslimskou komunitou. Tématem zaujetí médií proti muslimům se zabývám v rámci šesté kapitoly.

1. Proces transformace muslimské identity

a. Náboženská identita britských muslimů v období 1950-1989.

Muslimská identita není monolitickou entitou ale jevem, který se vyvinul prostřednictvím působení sekvence historických událostí a procesů.⁸ Pro zkoumání změn vztahu muslimů ke svému náboženství je nezbytné tento proces zasadit do historického kontextu. Masová imigrace do Velké Británie začala s poválečným hospodářským boomem a pádem britského impéria.⁹ Nově příchozí představovali pracovní sílu potřebnou k obnově zničené britské ekonomiky. Se vzniklou potřebou levné pracovní síly, a také snad v souvislosti se snahou Velké Británie vyjít vstříc obyvatelům bývalých kolonií, země tuto novou pracovní sílu vítala.¹⁰ V tomto období se občanská činnost muslimů ve Velké Británii omezovala hlavně na prosazování legalizace jejich způsobu života na nejzákladnější úrovni. Jde například o výjimku pro obyvatele muslimského vyznání, kteří žádali možnost porážet zvířata podle pravidel nařízených Koránem, přičemž před změnou by se jednalo podle britských zákonů o týrání zvířat. Dalšími případy úspěšného kolektivního vyjednávání muslimů bylo vydobytí práva na místo k modlitbě na pracovišti nebo nabídka halal jídla¹¹ ve veřejných institucích.¹² Pro muslimy byla víra velmi důležitý aspekt jejich života, jenž jim poskytoval oporu v novém prostředí britské společnosti.¹³ Muslimští imigranti sice pracovali a bydleli v nové zemi, nicméně žili

---

⁸ MIRZA, M.: c. d., s. 21.

⁹ Blíže o imigraci muslimů do Velké Británie pojednává například: BARŠOVÁ, Andrea – BARŠA, Pavel: *Přistěhovalectví a liberální stát*. Brno, Masarykova univerzita 2005, s. 110 – 122.

¹⁰ Legislativu imigrace po Druhé světové válce definoval Zákon o britské národnosti *British Nationality Act 1948*. The UK Statute Law Database, <http://www.statutelaw.gov.uk/Home.aspx> (20. 2. 2010)

¹¹ Jídlo pocházející ze zvířat zabitých podle pravidel koránu.

¹² HELLYER, Hisham A.: *British Muslims: Past, Present and Future*. The Muslim World, 97, 2007, č. 2, s. 232, <http://jstor.org/> (10. 2. 2010)

¹³ MIRZA, M.: c. d., s. 22.

stále způsobem, kterým žili ve své původní domovině.¹⁴ Později, přibližně v 70. letech, se muslimové dostatečně etablovali a začali prosazovat svá práva také v politické rovině. Zejména se zaměřili na boj proti rasismu, šikaně ze strany bezpečnostních složek a nerovnosti v socioekonomické sféře a to zejména na poli bydlení. Důležitou konfliktní otázkou se stal Zákon o imigrantech z Commonwealthu z roku 1968, který zásadně omezil imigraci do Velké Británie. Podmínky byly nastaveny tak, že imigrovat mohli jen potomci britských kolonistů.¹⁵ Náboženství u první generace muslimů sloužilo především jako společenský tmel, který přistěhovalce sdružoval a sloužil jako pojítka se zemí jejich původu. Islám jim nabízel ochranu před nepřátelským a neznámým světem, jenž Velká Británie pro tyto nově příchozí, a zatím neintegrované, přistěhovalce představovala. Náboženské organizace i jedinci nabízeli muslimům sociální služby různého druhu, což dále přispívalo k uzavřenosti muslimské komunity.¹⁶

Později v 70. a 80. letech 20. století se muslimové otevírají komunikaci se státem. Toto období je charakterizováno politickým bojem muslimů za rovnoprávnost. Do určité míry lze tento politický boj brát jako reakci na hierarchický multikulturalismus,¹⁷ který neuznával muslimskou kulturu jako rovnocennou té britské. Muslimové v tomto ohledu dosáhli úspěchu. Prostřednictvím řady zákonů¹⁸ přijatých vládou vedenou Labouristickou stranou byl dosavadní hierarchický multikulturalismus nahrazen multikulturalismem liberálním.¹⁹ Toto období je charakteristické nárůstem podpory sekulárních politických organizací, jejichž hlavním cílem bylo vymýcení diskriminace a rovná

---

¹⁴ FUKUYAMA, Francis: *Identity and migration*. Prospect, 16, 2007, č. 2, s. 14.

¹⁵ BARŠOVÁ, Andrea – BARŠA, Pavel: *Přistěhovalectví a liberální stát*. Brno, Masarykova univerzita 2005, s. 110.

¹⁶ Například imám Haji Taslim Ali, který v šedesátých letech učil arabštinu, zřizoval charity na distribuci oblečení nebo poskytoval překladatelské služby muslimům v kontaktu s úřady.

¹⁷ MIRZA, M.: c. d., s. 17.

¹⁸ Například první Zákon o vztahu mezi rasami *Race relations Act 1976*. The UK Statute Law Databáze, <http://www.statutelaw.gov.uk/Home.aspx> (12. 2. 2010)

¹⁹ BARŠOVÁ, A. – BARŠA, P.: c. d., s. 33.

práva pro všechny. Zmiňované organizace bojovaly proti nerovným socioekonomickým podmínkám nebo policejní brutalitě. Jednou z těchto organizací bylo Asijské mládežnické hnutí. I když většina z jeho členů byli muslimové, tak oni sami se profilovali spíše svými politickými názory než příslušností k jejich náboženství.²⁰ Zejména důležité jsou tendence k sekularizaci. Náboženská sféra muslimské identity ustupovala nové identitě britských občanů.

b. Aktivizace pozdějších generací

Situace se změnila s nástupem druhé a třetí generace potomků původních přistěhovalců. Tito muslimové se již narodili ve Velké Británii, mají tedy britské občanství a mluví plynule anglicky. Munira Mirza popisuje tento trend jako znovuobjevení povědomí o islámu mezi mladými muslimy. Tito muslimové často opovrhují způsobem praktikování víry jejich rodičů, ale zároveň se necítí plně přijatí do nové společnosti. Mladá generace muslimů se aktivizuje a odcizuje britské společnosti, nicméně 91 % muslimů se stále cítí být loajální Velké Británii. Tito muslimové kladou svou víru nade vše.²¹ V roce 2001 Home office Citizenship survey zjistil, že pro muslimy jako skupinu je náboženství druhým nejdůležitějším aspektem definujícím jejich identitu. Prvním z nich byla jejich rodina.

V roce 2006 byl veden podobný průzkum, ve kterém 77 % muslimů žijících ve Velké Británii odpovědělo, že náboženská část jejich identity je stále na vzestupu. Proces znovuobjevení islámu a zesílení náboženské části identity britských muslimů můžeme označit jako aktivizaci muslimské komunity.²² Olivier Roy tento proces pojmenovává rostoucí religiositou. Muslimové se podle O. Roye

---

²⁰ MIRZA, M.: c. d., s. 22.

²¹ M. Mirza tento proces nazývá islámským fundamentalismem. MIRZA, M.: Tamtéž, s. 5.

²² Tamtéž, s. 7.

aktivizují a jako platforma pro tuto aktivizaci jim slouží jejich víra. Mladí muslimové z druhé a třetí generace britských muslimů, kteří tuto aktivizaci prožívají především, mají potřebu svou víru dávat na odív a vymezovat se proti všemu nemuslimskému.²³ O. Roy poukazuje na problémy, které s rostoucí aktivizací muslimské komunity souvisí. Píše doslova o krizi vztahu náboženství a politiky nebo náboženství a státu.²⁴ Aktivizace muslimské komunity je doprovázena protizápadními náladami a rétorikou. Po útocích na USA v roce 2001, na Velkou Británii v roce 2005 a na Španělsko v roce 2003 se tento fenomén stal problémem nejen společenským nýbrž také bezpečnostním. Teroristické útoky byly muslimskou menšinou odsouzeny, ale na přímou otázku, která zněla: „*Nehledě na to, zda londýnské bombové útoky byly ospravedlnitelné nebo ne, máte osobní sympatie k motivům a pocitům atentátníkům, kteří útoky spáchali?*“ kladně odpovědělo 20% dotazovaných muslimů, 75% odpovědělo záporně a 5% neodpovědělo.²⁵ Tito „*znovu zrození muslimové rozdělují lidi podle dichotomie my a oni, praví věřící a zbytek, záchránění a opuštění*“.²⁶ Aktivizaci muslimské komunity lze také pozorovat na příkladu nárůstu oblíbenosti islamistických hnutí, mezi něž patří například hnutí Salafíja nebo Tabligh. Členové uvedených hnutí jsou velmi konzervativní. Salafíja má také svou radikální podskupinu, jež zanevřela na západní státy jako na zdroj utrpení muslimského obyvatelstva. Vybrali si násilí jako legitimní nástroj boje proti všem, kteří se ztotožňují se západním stylem života. Nespravedlnost a útlak vidí na všech úrovních společenského i ekonomického života.²⁷ Jejich cíl je „*změnit současnou zkorumpovanou*

---

²³ Příkladem může být nošením tradičních muslimských oděvů.

²⁴ ROY, O.: *Globalized Islam. The Search for a New Ummah*, s. 3.

²⁵ WHITE, Amanda: *Muslims survey, 19. 2. 2006*. ICM, <http://www.icmresearch.co.uk> (16. 3. 2010)

²⁶ ROY, O.: *Globalized Islam Interview*. Religioscope 8. 11. 2004, s. 15, <http://www.religion.info> (14. 2. 2010)

²⁷ AMGHAR, Samir – BOUBEKEUR, Amel: *The Multiple Crisis of Europe's Parallel Societies*. In: *Between Suicide Bombings and the Burning Banlieues*. European Social Fund Working Paper. Sestavil: HEISBOURGH, Francois. Brusel, Centrum for European Policy Studies 2006, s. 8

*společnost a transformovat ji založením islámského státu, ve kterém bude nastoleno právo Šaría ve své celistvosti.*²⁸ Islám skýtá podporu ve formě spirituálního života a naplněného osudu ve světě, ve němž se nedokázali uplatnit v materiálním slova smyslu. Náboženství se pro mladé muslimy stalo strategickým nástrojem k redukci nejistoty a k vlastní seberealizaci.²⁹

---

²⁸ ANSARI, H.: *c. d.*, s. 20.

²⁹ MURSHED, Mansoob – PAVAN, Sarah: *Identity and Islamic Radicalization in Western Europe*. Brighton, Microcon 2009, s. 13.

2. Teorie příčin transformace identity

Otázka identity se podle O. Roye neřešila ani v tradičních muslimských ani v tradičních křesťanských komunitách. V tradiční muslimské společnosti je individuální identita určena rodinou a sociálním zázemím. Dnešní britská muslimská komunita se však od tradiční muslimské komunity v mnohém liší. Muslimové ve Velké Británii jsou pod vlivem různých faktorů, které jejich identitu formují. Tato kapitola definuje hlavní faktory, jež ovlivnily vývoj muslimské komunity ve Velké Británii s důrazem na období 1989-2005. Příčiny transformace, s nimiž se můžeme v odborné literatuře setkat, se dělí na čtyři přístupy, přičemž pro všechny je charakteristické to, že se na vývoj muslimské komunity dívají jako na důsledek vnějších okolností.

a. Teorie socioekonomické deprivace

Existuje řada zpráv a publikací, jež se věnují tématu sociálních rozdílů mezi jednotlivými etniky a náboženskými skupinami v britské společnosti a problémům, které s tímto rozdělením souvisí.³⁰ Tento strukturalistický argument zastává například Frances Stewart. Demonstruje ho na příkladu aktivizace muslimů v reakci na jejich špatné socioekonomické postavení.³¹ Také Imane Karich argumentuje, že sociální vyloučení a ekonomické strádání jsou zásadními faktory, které zapříčiňují rozpad identity a přilnavost mladých muslimů k extrémistickým náladám.³²

---

³⁰ MODOOD, Tariq – BERTHOUD, Richard Berthoud: *Ethnic Minorities in Britain*. Londýn, Policy Studies Institute 1997, s. 14.

³¹ STEWART, Frances: *Global Aspects and Implications of Global Inequalities: Inequalities Experienced by Muslims*. Centrum for Research on Inequality, human Security and Ethnicity 2008, s. 5. <http://www.crise.ox.ac.uk/> (12. 1. 2010)

³² KARICH, Imane: *Economic Development of Muslim Communities* In: AMGHAR, Samir – BOUBEKEUR, Amel: *European Islam: Challenges for Society and Public Policy*. Brusel, Centre for European Policy studies 2007, s. 73.

Je opravdu socioekonomická situace britských muslimů špatná do té míry, nebo přesněji zhoršovala se v posledních dvaceti letech jejich socioekonomická situace natolik, že by mohla být motivem k jejich aktivizaci? Muslimové skutečně zdaleka nedosáhli životní úrovně jejich spoluobčanů nemuslimského vyznání. Ekonomická pozice většiny britských muslimů se od roku 1960 změnila jen nepatrně.³³ Více než dvě třetiny pákistánských a bangladéšských domácností žijí totiž pod hranicí chudoby.³⁴ Podle Hameyuna Ansariho se většina muslimů stále koncentruje v neodborných a poloodborných sektorech průmyslu.³⁵ Socioekonomické rozdíly v britské společnosti jsou navíc nejzřetelnější mezi mladými, přičemž mladí lidé patřící do druhé a třetí generace muslimů již narozených na území Velké Británie jsou právě tou skupinou, která se radikalizuje.³⁶ Mladí muslimové reagují na svou socioekonomickou situaci protesty a rebelstvím. Například v roce 2001 v Oldhamu a Burnley kvůli špatným životním podmínkám muslimů žijících v přeplněných domech začaly nepokoje.³⁷

Nezaměstnanost mezi mladými muslimy do 24 let je více než dvakrát vyšší (17.5 %) než u jejich vrstevníků křesťanského (7.9 %) nebo hinduistického (7.5 %) vyznání.³⁸ Rada britských muslimů³⁹ shrnuje hlavní socioekonomické problémy britské muslimské komunity do několika bodů:⁴⁰

---

³³ ANSARI, H.: c. d., s. 11.

³⁴ HELLYER, Hisham A.: *British Muslims: Past, Present and Future*. The Muslim World, 97, 2007, č. 2., s. 233.

³⁵ ANSARI, H.: c. d., s. 11.

³⁷ ANSARI, H.: *Muslims in Britain*, s. 9.

³⁸ REED, Jodie: *Young Muslims in the UK: Education and Integration*. Institution for public policy research 2005, s. 3.

³⁹ V originále Muslim Council of Britain. Jedná se o nevýznamnější muslimskou politickou organizaci, která zastřešuje na 250 islamistických organizací a hnutí.

⁴⁰ WHITE, Amanda: *Minority ethnic groups in the UK*. Londýn, National statistics 2002, s. 4, <http://www.statistics.gov.uk> (18. 3. 2010)

- Britové pákistánského a bangladéšského původu jsou nejchudšími skupinami v zemi.
- Britové pákistánského a bangladéšského původu vydělávají v průměru o 150 liber týdně méně než většinoví Britové, zatímco tento rozdíl je u ostatních menšin mnohem nižší.
- Britové pákistánského a bangladéšského původu jsou nejhůře placenou skupinou ve Velké Británii.
- Velké problémy muslimské minority jsou také segregace v bydlení a vysoká nezaměstnanost.

b. Teorie role multikulturní integrační politiky Velké Británie

Integrační politika Velké Británie zásadně ovlivňuje vztah menšin ke státu. Definuje právní rámec, podle kterého proces začleňování probíhá. Ulku Guney a Ch. Joppke argumentují, že aktivizace britských muslimů je především způsobena špatnou integrační politikou, která spíše než začleňovala, tak společnost rozdělovala. Jedním z následků multikulturní politiky byla segregace. Multikulturalismus totiž produkoval politiku podporující separaci městských čtvrtí podle rasy a náboženství.⁴¹ Mladí muslimové jsou navíc stále konfrontováni s faktem, že nejsou Britové. Britským vládám je v této souvislosti vyčítána neschopnost komunikace s muslimskou komunitou a spoléhání se na samozvané lídry a muslimské organizace bez dostatečné legitimacy.

Integrační politika Velké Británie je spjata s multikulturalismem. Multikulturalismus je však mnohdy považován za chybný přístup, který integraci nepřispívá, ale spíše jí zabraňuje. Tuto teorii rozvinuli Ch.

---

⁴¹ GUNEY, Ulku: *Multikulturalism and its Legacies - Identity Construction Among British Muslim Youth*. *Gradual Journal Of Sociology*, 7, 2005, č. 1, s. 3, <http://www.jstor.org/> (15. 3. 2010)

Joppke a U. Guney, kteří argumentují, že aktivizace britských muslimů je především způsobena multikulturní integrační politikou, jenž spíše než začleňovala tak společnost rozdělovala. Právě předpoklad rozdílnosti činí podle Ch. Joppkeho multikulturalismus zranitelný vůči aktivismu.⁴² Kritika multikulturalismu spočívá v rozkládání jednoty společnosti. Je to proces zvaný „*balkanizace*“. Problém de facto vidí už v samotném rozdělení společnosti, a multikulturalismus tento problém prohlubuje, místo aby ho řešil. Stejný názor má i vedoucí Komise pro rovnost mezi rasami Trevor Phillips, který v roce 2004 prohlásil, že je silně skeptický k obsahu slova multikulturalismus. Podle něho by se místo rozdílů měly vyzdvihovat společné hodnoty. Za základní hodnotu pak označil „*britství*“.⁴³ Významný posun ve vnímání svého postavení ve společnosti také přichází v souvislosti s nástupem nové generace muslimů. Ch. Joppke vidí v první generaci muslimů pasivní a pragmatické občany, kteří nepotřebovali pozornost státu. Tito lidé přišli do země z čistě pragmatických důvodů zejména ekonomické charakteru. Imigranti si chtěli ponechat svoji kulturu, což v případě muslimů znamenalo především islámské náboženství. Vlády Velké Británie vyřešili problém s nedostatkem pracovních sil a zároveň nemusely vyvinout úsilí k integraci muslimů do společnosti. Podle Ch. Joppkeho navíc britský ministr vnitra Roy Jenkins přímo zamýšlel svou politikou multikulturalismu separovat muslimy a většinovou společnost.⁴⁴ Do kontrastu s prvními přistěhovalci dává Ch. Joppke druhou a třetí generaci muslimů, pro kterou je soužití jejich náboženské a občanské identity stěžejním tématem. Tyto generace vyjadřují silný zájem o veřejný život a své postavení ve společnosti.⁴⁵ Můžeme však

---

⁴² JOPPKE, Christian: *Multiculturalism and Immigration: A Comparison of the United States, Germany, and Great Britain*. Theory and Society, 25, 1996, č. 4, s. 449.

⁴³ JOPPKE, Ch.: *Immigration and the Nation-State – The United States, Germany, and Great Britain*. Oxford, Oxford University Press 1999, s. 225.

rostoucí religiozitu mladých britských muslimů dávat do spojitosti se špatně zvolenou integrační politikou, jež spíše muslimy a britskou společnost rozdělovala, než aby ji spojovala?

c. Teorie vnitřních změn muslimské komunity

Transformace identity britských muslimů jako důsledek vnitřních změn v muslimské komunitě popisuje ve svých odborných pracích Olivier Roy, a podle něj jsou především odrazem vývoje Islámu v evropských zemích, kde Islám není původní náboženství.⁴⁶ O. Roy odmítá možnost, že by radikalizace byla importována ze země původu muslimského obyvatelstva. Spíše tuto změnu spojuje s deteritorizací islámu. Deteritorizace znamená, že dnešní evropští muslimové praktikují svou víru na území státu, kde islám není historicky zakořeněn. Autor v této změně vidí určité ujasňování pozic islámu jako víry na straně jedné a vlasteneckém pocitu britství na straně druhé. Píše doslova, že aktivizace je „především následek globalizace a pozápadnění islámu“.⁴⁷ Podobný názor sdílí i Francis Fukuyama, který dodává, že v tradičních muslimských společnostech se identita vůbec neřešila, což platí i pro ostatní společnosti. V tradičních společnostech byla individuální identita utvářena vlivem rodiny a zbytkem společnosti. Když muslimové opustí svou tradiční společnost, a emigrují například do Velké Británie, tak jejich identita přestane být podporována společností, jež je obklopuje. Právě tlak okolí na začlenění muslimů do společnosti způsobuje, že prodělávají krizi identity. Krize identity podle O. Roye způsobuje, že muslimové hledají útěchu v „radikálním islámu“, který se tak stává reakcí na tlak moderní společnosti.

Pozornost si zaslouží demografický vývoj muslimů. Muslimové jsou demograficky nejdynamičtější náboženskou skupinou ve Velké Británii. Pákistánská a bangladéšská muslimská komunita se rozrostla ze 640

---

⁴⁵ JOPPKE, Ch.: *Multiculturalism and Immigration: A Comparison of the United States, Germany, and Great Britain*, s. 483.

⁴⁶ Jedná se hlavně o země Západní Evropy.

⁴⁷ ROY, O.: *Islam in Europe*. Eurozine, 5. 3. 2007, <http://www.eurozine.com> (10. 2. 2010)

000 v roce 1991 na 1 milion v roce 2000.⁴⁸ Podle censu z roku 2001 bylo ve Velké Británii 1,6 milionu muslimů a zhruba polovina muslimů dosahovala věku méně než 25 let. Nejnovější statistiky, jež byly zveřejněny Národním statistickým úřadem, však poukazují na rapidní změny uváděných čísel. V září 2008, kdy došlo k novému sčítání, bylo ve Velké Británii už 2,4 milionu muslimů, s největším podílem ve věkové kategorii do čtyř let.⁴⁹

d. Teorie reakce na vnitřní a vnější změny politiky Velké Británie po útocích na USA v roce 2001

Mnoho zásadních událostí spojených s muslimskou komunitou je vysvětlováno její aktivizací za účelem obrany islámu a muslimů. Ehsan Masood definuje zásadní milník, který započal aktivizaci muslimské identity. Tímto milníkem bylo vydání knihy *Satanské verše* Salmanem Rushdiem v roce 1989. Rushdieho aférou započal také fenomén internacionalizace islámu. Tato internacionalizace je charakterizována zejména pocitem opakovaných křivd páchaných proti muslimům v mezinárodním měřítku. Muslimové jsou se svými souvěrci spojeni do nehmátného společenství umma. Evropští a mezi nimi i britští muslimové se velmi silně ohrazují proti násilí a křivdám, které jsou na globálním hřišti vůči muslimům páchany.⁵⁰ Tariq Modood poukazuje na období od 90. let až do roku 2005 jako na periodu utrpení muslimů v globálním měřítku. T. Modood zmiňuje válku v Perském zálivu v 90. letech, Čechensku, Bosně a Palestině. Zcela nový rozměr tento pocit křivdy u britských muslimů dostal po zářijových teroristických útocích spáchaných na USA. Vláda Velké Británie reagovala sadou vnitřních protiteroristických zákonů a v zahraniční politice se přidala k Válce proti terorismu vedené USA. Britská muslimská komunita se ostře ohradila proti diskriminaci muslimů ve Velké Británii a proti utrpení muslimských

---

⁴⁸ ANSARI, H.: c. d., s. 7.

⁴⁹ Office for National Statistics, <http://www.statistics.gov.uk/census2001>.

⁵⁰ CESARI, Jocelyne: *When Islam and Democracy Meet: Muslims in Europe and in the United States*. New York, Palgrave 2006, s. 91-93.

civilistů v Afghánistánu a Iráku, stejně jako proti diskriminaci britských muslimů ze strany státu a společnosti.

3. Ekonomická a sociální situace britských muslimů

Případů potvrzujících nerovnováhu mezi socioekonomickou situací bílých Britů a Britů muslimského vyznání existuje mnoho. Má však špatná socioekonomická situace britských muslimů zásadní vliv na aktivizaci muslimů a jejich příklonu k radikálnímu islámu? V období nejtvrdějších ekonomických změn a špatné ekonomické situace britských muslimů se ze zdánlivě bezvýznamné události, Rusdieho aféry, spojené s vydáním *Satanských veršů* rozpoutala aféra, jež zásadně poznamenala vztah mezi muslimy a zbytkem populace. Tento argument je potřeba podrobit empirickému ověření. K ověření je nezbytné najít vztah mezi ekonomickou a sociální deprivací a mezi změnami v identitě muslimů, které byly popsány v první kapitole. Následující kapitola tedy bude ověřovat, jestli socioekonomická situace britských muslimů v zkoumaném období 1989-2005 byla horší než před začátkem sledovaného období. Socioekonomickou situaci menšin lze poměrně přesvědčivě měřit na základě několika faktorů. V následujících dvou podkapitolách budou porovnány hlavní socioekonomické ukazatele ve zkoumaném období. Toto porovnání pomůže odhalit případnou závislost změn v muslimské identitě na socioekonomickém postavení britských muslimů. Podle Open Society Institute je nejdůležitějším faktorem socioekonomické integrace zejména participace na trhu práce. Další faktory jako jsou kvalita bydlení, přístup ke vzdělání a zdravotní péči jsou pak závislé na tom, zda je člověk zaměstnán, na kvalitě zaměstnání a na výši příjmů.

a. Ekonomická situace britských muslimů v období před rokem 1989

Britská ekonomika v období 80. let prošla zásadní proměnou. Po roce 1979 kdy Margaret Thatcherová vyhrála se svou konzervativní stranou volby a nastalo období hlubokých ekonomických reforem, které

měly zastavit zaostávání britského hospodářství za ostatními vyspělými zeměmi. Velká Británie se totiž v tomto období potýkala s mnoha strukturálními problémy. Mezi tyto problematické oblasti se řadila hlavně vysoká inflace a příliš velká role státu v ekonomice. V tomto období docházelo k dramatické transformaci britského hospodářství, kdy privatizovány celé sektory hospodářství, vliv odborů byl razantně snížen a chráněná odvětví hospodářství byla deregulována.⁵¹

Tato reforma sice položila základy moderní znalostní ekonomice a silnějšímu ekonomickému růstu, ale tento proces doprovázelo mnoho problémů způsobených reformou. Zejména se jednalo o zásadní nárůst nezaměstnanosti⁵² a následný sociální neklid. V prvním volebním období Margaret Thatcherové byla zavřena třetina výrobních podniků.⁵³ Byly zavírány především podniky působící v neproduktivních oborech jako byla textilní výroba nebo důlní průmysl. Přitom textilní průmysl byl jedním ze sektorů, ve kterých byli muslimové často zaměstnáváni.

b. Ekonomická situace britských muslimů mezi lety 1989-2005

Obraz celkové ekonomické situace britských muslimů nelze oddělit od makroekonomické situace Velké Británie, protože fenomény jako nezaměstnanost, výše příjmů a do značné míry také výše sociálních dávek s ní těsně souvisí. Makroekonomickou situaci Velké Británie ve zkoumaném období nejjednodušeji zjistíme pomocí ukazatele růstu hrubého domácího produktu (dále jen HDP). V období mezi 1989-1995 činil roční růst HDP v průměru 2 %. Po roce 1996 dochází navíc ke zrychlení jejího růstu, který činil průměrně 2,9 %.

---

⁵¹ DEARLOVE, Des: *Britain's Innovation Challenge*. Economic and Social Research Council 2007, s. 24.

⁵² V období 1980-89 činila nezaměstnanost průměrně 10 %. CRAFTS, Nicholas – TONIOLO, Gianni: *Economic Growth in Europe since 1945*. Centre for Economic Policy Research, s. 138.

⁵³ GILMOUR, Ian: *Dancing with Dogma. Britain under Thatcherism*. Londýn, Simon and Schuster 1992, s. 56.

Velká Británie i po roce 2000 z ekonomického hlediska zažívala poměrně úspěšné období. Růst HDP neklesl v tomto období pod 2 %.⁵⁴ HDP je však poměrně zjednodušující faktor, který sice do značné míry určuje ekonomické klima ve státě, ale pro pochopení socioekonomické situace určité skupiny je nedostačující.

Efektivnějším faktorem pro analýzu socioekonomické situace britských muslimů je trh práce. Chudoba muslimských rodin ve Velké Británii je totiž podle výzkumu Institutu pro otevřenou společnost faktorem ovlivňujícím socioekonomickou situaci muslimů. Chudoba v Británii je spojována s nezaměstnaností, přičemž situace muslimů na trhu práce ve Velké Británii je nepoměrně horší nejen ve srovnání s většinovou populací bílých Britů, ale špatně vyznívá také srovnání s ostatními etnickými menšinami. V roce 2002 dosahovala zaměstnanost Britů pákistánského a bangladéšského původu⁵⁵ 42 %. U indické menšiny činila zaměstnanost ve stejném období 68.4 %. Nejvyšší byla zaměstnanost u většinové populace, u které zaměstnanost ve stejném období činila 74 %.⁵⁶ Tak významný rozdíl je také výrazně ovlivněn ekonomickou neaktivitou muslimských žen, které často záměrně zůstávají v domácnosti.⁵⁷ 68 % muslimských žen je ekonomicky neaktivních.⁵⁸ V letech 2003-2005 však měla Velká Británie nejnižší nezaměstnanost a nejvyšší zaměstnanost ze všech vyspělých zemí.⁵⁹ Nezaměstnanost a tedy i chudoba muslimských rodin tedy rozhodně nebyla vyšší než v nejistých dobách transformace britské ekonomiky v druhé polovině 80. let, je tomu spíše naopak.

90. léta jsou obdobím, které je charakteristické spíše svou ekonomickou stabilitou. Socioekonomická situace britských muslimů

---

⁵⁴ CRAFTS, N. – TONIOLO, G.: *c. d.*, s. 45.

⁵⁵ Tato skupina je uznávaným synonymem pro obyvatele muslimského vyznání.

⁵⁶ BROOK, Keith: *Labour market data for local areas by ethnicity*. Office for National Statistics, s. 409-410.

⁵⁷ ANSARI, H.: *c. d.*, s. 10.

⁵⁸ Tamtéž, s. 16.

⁵⁹ *British Muslims and the Labour Market*. Open Society Institute 2005, <http://www.eumap.org/> (11. 1. 2010)

rozhodně není horší než v období ekonomické transformace, která zasáhla zejména obory, v nichž byli muslimové často zaměstnáváni. Dále je nutné upozornit na neuspokojivou situaci britských muslimů v bydlení. Muslimové jsou stále koncentrováni do určitých oblastí a to především na předměstí velkých měst.⁶⁰ Obecně je jejich úroveň bydlení nižší než u většinové populace.

Na druhou stranu lze relativizovat data o nezaměstnanosti muslimských obyvatel Velké Británie. Zaprvé, jak již bylo zmíněno, velký podíl žen zůstává záměrně v domácnosti. Za druhé, o relativizaci ekonomické neúspěšnosti muslimů ve Velké Británii také svědčí velký počet živnostníků v pákistánské a bangladéšské komunitě.⁶¹ Ke zpochybnění muslimské ekonomické neúspěšnosti přispívá také Suzanne Model, když argumentuje srovnáním případu Velké Británie s Kanadou. Z její práce vyplývá, že ekonomicky jsou na tom lépe muslimové ve Velké Británii. Celkově se jejich platové ohodnocení významně neliší od příjmů většinového obyvatelstva. Naproti tomu v Kanadě je rozdíl v platech u obou skupin mnohem větší. Srovnávali však společenskou pozici a vnímání muslimské komunity, situace se obrací. Na rozdíl od britských muslimských komunit jsou na tom v otázce svého postavení ve společnosti kanadští muslimové mnohem lépe. Autorka tyto rozdíly vysvětluje rozdílnou imigrační politikou srovnávaných států. Politiku Kanady vůči minoritě muslimů autorka definuje jako ochrannou, naproti tomu britskou označuje jako lhostejnou a nestarající se.⁶² Přestože ve Velké Británii jsou tedy podle tohoto rozdělení muslimové ekonomicky vyspělejší, tak celková spokojenost je horší.

---

⁶⁰PEACH, Ceri: *Does Britain Have Ghettos?* Transactions of the Institute of British Geographers, *New Series*, 21, 1996, č. 1, s. 225, <http://www.jstor.org/> (6. 2. 2010)

⁶¹ *Muslims in the UK: Policies for engaged citizens*, Open Society Institute and EU Monitoring and Advocacy Programme 2005, <http://www.eumap.org/> (12. 3. 2010)

⁶² MODEL, Suzanne – LIN, Lang: *The Cost of Not Being Christian: Hindus, Sikhs and Muslims in Britain and Canada*. *International Migration Review*. 36,2002, č. 4, s. 1068.

Britský úřad pro občanství došel v roce 2003 prostřednictvím výzkumu k závěru, že mladí Britové muslimského vyznání vidí jako největší překážku integrace zejména diskriminaci, spíše než společensko-ekonomické faktory.⁶³ Jistě nelze popřít, že faktory spojené se socioekonomickým vyloučením mají dopad na muslimskou komunitu. Mzdové znevýhodnění, diskriminace na pracovním trhu a segregace muslimské komunity jsou nepochybně velmi důležitými faktory, jež negativně působí na začlenění do britské společnosti. Tyto problémy však nejsou v britské muslimské komunitě novým fenoménem, který by prokazoval kauzalitu s transformací muslimské identity v období 1989-2005. Také podle průzkumu Britského úřadu pro občanství z roku 2003 vidí Britové muslimského vyznání jako největší překážku integrace zejména diskriminaci spíše než společensko-ekonomické faktory.⁶⁴ Nepokoje v městech severní Anglie, například v Oldhamu a Burnley, v roce 2001, které byly důsledkem neuspokojivé situace britských muslimů žijících v segregovaných částech měst, lze brát spíše jako lokální problém, než jej povyšovat na celostátní téma a zároveň příčinu aktivizace muslimů.

---

⁶³ CHOUDHURY, Tufyal: *The role of muslim identity politics in radicalization*, Londýn, Department for Communities and Local Government 2007, s. 6.

⁶⁴ Tamtéž, s. 6.

4. Teorie role multikulturní integrační politiky Velké Británie

a. Asimilace vs. multikulturalismus

V této podkapitole bude definován britský a francouzský přístup k integrační politice. Pavel Barša Barša a Andrea Baršová označují francouzský integrační přístup jako asimilační, naopak britský jako multikulturalistický přístup. Rozdíl mezi nimi určuje cíl, kterého chtějí dosáhnout.⁶⁵

Asimilační model, jehož typickým uplatňovatelem je Francie, počítá s trvalou imigrací a dává si za cíl začlenit imigranty do společnosti a plně je asimilovat. Tento model spočívá v garanci stejných práv i svobod pro nové občany. Přistěhovalci dostávají občanství a všechna práva, kterým se těší většinové obyvatelstvo. Přistěhovalci však tyto výhody dostanou za asimilaci do nové kultury. Imigranti musí přijmout své nově nabyté občanství jako jedinou formu své kolektivní příslušnosti. Francie tedy přijímala imigranty bez ohledu na rasu, ale od imigrantů se očekávalo, že přijmou také francouzskou kulturu.⁶⁶

Pluralitní model je synonymem pro multikulturní model. Imigrace je také vnímána jako trvalá, protože nepočítá s návratem imigrantů do země původu. Typickým představitelem tohoto integračního modelu je Velká Británie. Základním rozdílem britského multikulturního modelu je tolerance rozdílných kultur. Imigranti si mohli ponechat svou kulturu i způsob života, ale nedostali okamžitě taková práva, jaká měli občané Velké Británie. Tento model se zaměřil na integraci celých komunit, zatímco asimilační model neintegroval celou komunitu najednou ale soustředil se na jednotlivce. Multikulturalismus lze definovat „jako pokus o dosažení rovnováhy mezi včleněním a vyčleněním.“⁶⁷

---

⁶⁵ BARŠOVÁ, A. – BARŠA, P.: c. d., s. 36.

⁶⁶ Tamtéž, s. 37.

⁶⁷ DELANTY, Gerard: *Citizenship in a global age. Society, culture, politics*. Buckingham, Open university press 2000, s. 103.

b. Vztah britských muslimů s Velkou Británií jako státem

Britská muslimská komunita je velmi různorodá. Podle Sociologického institutu ji tvoří 56 národností, ty hovoří 70 jazyky a schází se ve více než 1200 mešitách.⁶⁸ Populace muslimů v Británii je tvořena z 68 % jihoasijskými muslimy. Hlavní skupinu tvoří Pákistánci, kterých je 42 %, druhou největší skupinou jsou Bangladéšané, kterých je 17 % a pak Indové, kteří tvoří 6 %. 12 % muslimů ve Velké Británii patří do podskupiny bílí (původně nazýváni termínem *white*). Tato skupina zahrnuje muslimy původem z Turecka, všechny muslimy arabského původu, východoevropské muslimy a přistěhovalce muslimského vyznání z Balkánu. Černí Afričané se podílí na muslimské menšině dalšími 6 %.⁶⁹ Definice menšin se odvozuje ze Zákona o vztahu mezi menšinami z roku 1976. Menšiny jsou podle tohoto zákona definovány na základě vnějších charakteristik jako je barva kůže nebo způsob oblékání.⁷⁰ Tento zákon měl zabránit diskriminaci na základě rasové příslušnosti. Muslimové se však proti tomuto rozdělení bránili, a vyžadovali kategorizaci na základě více faktorů, protože nemohli prosazovat své zájmy jako menšina muslimů.⁷¹ Muslimové si často stěžovali na integrační politiku, jež podle nich spíše vylučovala, než integrovala do společnosti. V první kapitole této práce je definován fenomén aktivizace náboženské sféry identity britských muslimů. Tento fenomén je pozorovatelný zejména u mladé generace, pro kterou její etnický původ již neznamena tolik jako pro starší generace, jež se v zemích původu narodily. Mladá muslimka Carlito tento problém popisuje následovně: „*Stále si myslím, že jsem Britka, ale neustále mě někdo přesvědčuje, že tomu tak není. Jdu žádat o práci – etnický původ*“

---

⁶⁸ Citaci doplním.

⁶⁹ Census 2001.

⁷⁰ *Race Relations Act 1976*. The UK Statute Law Database (<http://www.statutelaw.gov.uk/Home.aspx>) (18. 3. 2010)

⁷¹ ANSARI, H: c. d., s. 28.

*pákistánský. Pak se přihlašuji na školu a zase, etnický původ pákistánský. Proč mi to někdo pořád předhazuje? Já jsem Britka!*⁷² Tito mladí lidé se již necítí být Pákistánci nebo Bangladéšany nýbrž Brity a také muslimy. Tufyal Choudhury považuje toto vědomé opomíjení muslimské identity za hlavní důvod muslimského aktivismu. Místo jasného signálu vlády, že muslimové jsou vítáni jako Britové, vlády stále rozeznávaly menšiny pouze podle jejich etnického původu, na základě kterého chtěly tyto etnické menšiny integrovat.⁷³ Roger Ballard aktivizaci muslimů vysvětluje pocitem, že jejich náboženství je v ohrožení.⁷⁴

Chybu přiznala i sama vláda Velké Británie, když uznala potřebu reformy integrační politiky, která se ukázala být neefektivní a změnu provedla. Změna spočívá v ukončení integrace etnik, a začátku nové integrační politiky založené na strategii integrace jednotlivců.⁷⁵ Zásadní změnou v procesu integrace je především identifikace několika společných hodnot, které de facto budou symbolizovat tuto integraci. Každý člen jakékoliv menšiny bude muset přijmout hlavní hodnoty a symboly Velké Británie, což mu dopomůže stát se Britem. Tuto politiku vláda představila v programu *Zajištěné hranice, bezpečné útočiště*.⁷⁶ Podstatou tohoto právního dokumentu je uznání kulturních odlišností, ale na druhou stranu se od subjektů této politiky očekává, že projdou ceremonií přijetí občanství. Tato ceremonie obsahuje přísahu věrnosti královně, slibu věrnosti institucím Velké Británie a přijetí jejich zákonů a

---

⁷² GUNEY, U.: c. d., s. 6.

⁷³ CHOUDHURY, Tufyal: *Muslims and Discrimination*. In: AMGHAR, Samir - BOUBEKEUR, Amel: *European Islam: Challenges for Society and Public Policy*. Centre for European Policy studies 2007. s. 77.

⁷⁴ BALLARD, Roger: *The Pakistanis: Stability and Introspection* Sestavil PEACH, Ceri: *The Ethnic Minority Populations of Great Britain: Ethnicity in the 1991 Census*. Londýn, Central Statistical Office 1996, s. 24.

⁷⁵ BARŠOVÁ, A. – BARŠA, P.: c. d., s. 36.

⁷⁶ *Secure Borders, Safe Haven. Integration with Diversity in Modern Britain*. Londýn, The Stationery Office 2002, s. 53, <http://www.archive2.official-documents.co.uk/document/cm53/5387/cm5387.pdf> (11. 3. 2010)

hodnot za své.⁷⁷ Tento proces naznačuje sblížení s francouzským asimilačním přístupem, a potvrzuje trend sblížení integračních politik v západní Evropě.⁷⁸

c. Reprezentace britských muslimů

M. Mirza poznamenává, že od pozdních 80. let jeví britské vlády o dialog s muslimskou komunitou. S narůstající aktivizací britských muslimů politická reprezentace Velké Británie shledala, že potřebuje organizaci, která by zastupovala muslimy v dialogu s vládou. V roce 1997 byl Michael Howardem, toho času ministrem vnitra za konzervativní stranu, iniciován vznik Muslimské rady Velké Británie, která měla sloužit jako jednotný hlas muslimů při vyjednávání s vládou v otázkách týkajících se muslimů.⁷⁹ Muslimská rada Velké Británie zahrnuje 250 sdružení a organizací, mezi které patří Muslimská asociace Británie nebo Islámská společnost Británie.⁸⁰ Takové zjednodušení ve vyjednávání však nebylo možné.

Velká Británie je dnes domovem mnoha muslimských organizací, které se od sebe natolik liší, že dojít ke konsenzu je velice obtížné. Amel Boubeker poznamenává, že jejich počet a rozličnost je vyšší než u většiny muslimských států, kde jsou muslimské organizace omezovány oficiální ideologií státu.⁸¹ Muslimskými organizacemi se zabývá Yasemin Soysal, která tvrdí, že organizování se do skupin má za následek transformaci islámu, chápaného do 90. let pouze jako náboženství, do jeho politické podoby.⁸² Y. Soysal pozoruje, že díky svobodám garantovaným britským státem mohou vznikat organizace

---

⁷⁷ BARŠA, P.: c.d., s. 121.

⁷⁸ MARTIN, Phillip L. – MILLER, Mark J.: *European-American Immigration Convergence*. *International Migration Review*, 28, 1994, č. 3, s. 591.

⁷⁹ MIRZA, M: c. d., s. 79.

⁸⁰ BARŠOVÁ, A. – BARŠA, P.: c.d., s. 192.

⁸¹ BOUBEKER, Amel: c. d., s. 14.

⁸² SOYSAL, Yasemin: *Changing Parameters of Citizenship and Claims-making: Organized Islam in European Public Spheres*. *Theory and Society*, 26, 1997, č. 4, s. 509.

různého charakteru. Autorka je rozděluje na radikální, které jsou potenciálně nebezpečné a na mírové, které reprezentují muslimy v jednání se státem v otázkách jako je diskriminace a socioekonomické znevýhodnění.⁸³

Muslimské organizace aktivní v 90. letech se lišily od starších organizací ze 70. a 80. let nejen jejich politickým charakterem. Starší organizace byly zakládány a organizovány především vládami zemí, ze kterých muslimové do Velké Británie přicházeli. Vlády zemí z jižní Asie⁸⁴ a Perského zálivu finančně podporovaly výstavbu mešit, škol a trénink duchovních. Udržovali si tak určitou míru kontroly nad náboženstvím praktikovaným britskými muslimy. V 90. letech však tyto vazby slábly a byly nahrazeny mezinárodními muslimskými skupinami jako je pákistánské hnutí Tabligh, saúdskoarabská Salafija,⁸⁵ nebo pravděpodobně nejznámější Muslimské Bratrstvo. Tyto organizace jsou vedené islámskou elitou v britském exilu, která pochází většinou ze severní Afriky a ze zemí Blízkého východu.⁸⁶ Tyto skupiny byly importovány novými islámskými elitami, které přicházeli do Velké Británie v 90. letech. Zmínění islámští vůdcové přicházeli do Velké Británie kvůli ochraně, kterou nabízela britská azylová politika. A. Boubeker poukazuje na velmi benevolentní přístup k militantním islamistům, kteří kvůli riziku represe v zemích jejich původu odcházeli do zahraničí. Britská imigrační politika se v tomto směru ukázala jako nefungující, protože umožnila vstup do Velké Británie fundamentalistům jako byl Abú Hamza Al-Masri, který kázal v mešitě ve Finsbury parku.

---

⁸³ Tamtéž, s. 509.

⁸⁴ Termín užívaný k označení zemí, které tvořili britskou Indii. Mezi ně patří Indie, Pákistán a Bangladéš.

⁸⁵ Salafijské hnutí bylo přineseno do Velké Británie saúdskoarabskými studenty na počátku 90. let 20. století. BOUBEKER, Amel: *Political Islam In Europe*. In: AMGHAR, S. – BOUBEKER, A.: *European Islam: Challenges for Society and Public Policy*. Brusel, Centre for European Policy Studies 2006, s. 31.

⁸⁶ AMGHAR, Samir - BOUBEKEUR, Amel The Multiple Crisis of Europe's Parallel Societies. In: HEISBOURGH, Francois: *Between Suicide Bombings and the Burning Banlieues*. European Social Fund Working Paper, Brusel, Centrum for European Policy Studies 2006, s. 7.

Britská Policie začala jednat v roce 2003, kdy mešitu zabarikádovala, a v roce 2004 byl Abú Hamza Al-Masri zbaven funkce imáma.⁸⁷

P. Barša

s A. Baršovou upozorňují na vzájemnou dohodu mezi Tonym Blairem a generálním tajemníkem Muslimské rady Británie. Tato dohoda pramenila z širšího politického rámce multikulturalismu, který spočíval v kategorizaci etnických, kulturních a náboženských menšin. Jednalo se o snahu britské vlády o nalezení jednoho partnera pro vyjednávání, který by zastupoval britskou muslimskou populaci. Problémem v této kategorizaci je však snaha o zjednodušení velmi komplikované struktury muslimské menšiny. Také M. Mirza zpochybňuje britskou politiku komunikace s muslimskou menšinou. Za hlavní problém považuje kvalitu muslimských elit a jejich legitimitu. Když byli muslimové ve Velké Británii konfrontováni otázkou „*Která organizace nejlépe reprezentuje vaši komunitu?*“, tak 51 % z nich odpovědělo, že žádná. Dalších 26 % nevědělo nebo odmítlo odpovědět. Nejúspěšnější v tomto ohledu byla mešita, kterou považuje za reprezentativní 14 % muslimů. Muslimská rada Velké Británie byla označena 6 % respondentů. Zbytek byl rozdělen mezi několik organizací s minimálním procentuálním ziskem.⁸⁸

Snaha vlád Velké Británie o nalezení partnera, který bude mluvit za muslimy kdykoliv bude mít britská vláda potřebu konzultovat, je tedy vzhledem k rozličnosti muslimské komunity předem prohraná bitva. Nejvyšší důvěry se podle uvedeného průzkumu těší mešita. Mešity však nepodléhají žádné kontrole státu. Imámové, kteří v nich káží, nepodléhají žádné kontrole, která by ověřovala, zda nedochází k indoktrinaci věřících. Anya Dyke tvrdí, že „*už si nemůžeme dále dovolit ignorovat ten zmatek v našich mešitách*“.⁸⁹ Velkým problémem je

---

⁸⁷ CESARI, J.: c. d., s. 107.

⁸⁸ MIRZA, M: c. d., s. 80.

⁸⁹ DYKE, Anya Hart: *Mosques Made in Britain*. Londýn, Quilliam 2009, s. 5.

extremismus některých imámů, kteří v jim svěřených mešitách hlásají názory a postoje, které se zásadně neslučují s britským právem. Příkladem je výše uvedený Abú Hamza Al-Masrí nebo kauza, ke které došlo v srpnu 2008 v mešitě u Regentova parku. Imám tam v kruhu několika žen mluvil o nutnosti tvrdého trestu pro všechny homosexuály. Dalším skandálem zmíněné mešity bylo poskytování prostor pro opakované setkávání radikální islamistické organizaci *Hizb ut-Tahrir's*.

90

d. Aktivizace muslimů jako celoevropský fenomén

Vliv multikulturní politiky na aktivizaci muslimů ve Velké Británii lze měřit jen velmi obtížně. V předchozích podkapitolách je nastíněno několik zásadních problémů, plynoucích z britské multikulturní integrační politiky nicméně kauzalita mezi multikulturalismem a aktivizací muslimské menšiny naráží na své limity v případě porovnání s Francií. Pokud by byla aktivizace mládeže způsobená multikulturalismem, tak by ve Francii, která svou integrační politiku odvozuje od asimilačního modelu, fenomén aktivizace francouzské muslimské komunity neměl být přítomen. Při bližším zkoumání fenoménu aktivizace však zjistíme, že je to fenomén více západoevropských zemí s početnou muslimskou komunitou.

Ve zkoumaném období můžeme v Evropě určit několik afér, které mají společného jmenovatele v aktivizaci kvůli rozporům spojených s islámem. V Dánsku se v roce 2005 rozpoutala aféra, která byla reakcí na zveřejnění kresleného vyobrazení proroka Mohammeda v dánském deníku *Jyllands Posten*. Ve Francii se s aktivizací muslimů spojuje především šátková aféra. Tato aféra je přitom paradoxně reakcí na asimilační politiku. Francouzský asimilační model integroval

---

⁹⁰ Tamtéž, s. 39.

imigranty tak, že v nich chtěl potlačit jejich původní kulturu a chtěl imigranty přimět k přijetí francouzského způsobu života. Šátková aféra vznikla kvůli jednomu z charakteristických rysů francouzské integrační politiky, kterým byl sekulární vzdělávací systém. Muslimky se bouřily proti rozhodnutí o zákazu nošení muslimských šátků ve francouzských vzdělávacích institucích.⁹¹ Mahmood Monshipouri napadá tezi o multikulturalismu, jako příčině aktivizace muslimů tvrzením, že i francouzský integrační model není spásným řešením. Muslimská komunita ve Francii totiž podléhá velmi podobným procesům jako ta ve Velké Británii. „*Při podrobném zkoumání zjistíme, že francouzský integrační model zklamal ve všech sociálních, politických i ekonomických dimenzích.*“⁹²

5. Teorie vnitřních změn muslimské komunity

Muslimská komunita ve Velké Británii je velmi dynamická skupina. V poslední době se stále více setkáváme s fenoménem, který například O. Roy definuje jako individualizaci. Tito individualizovaní muslimové neuznávají společenskou autoritu tradičních muslimských autorit, rodiny a místního imáma. Do značné míry je to také odraz pocitu nedostatečné reprezentace popsané v předcházející kapitole. Mladí muslimové se nechtějí identifikovat s vyššími náboženskými strukturami, a považují sebe samotné za základní jednotku víry.⁹³ O. Roy spojuje tuto individualizaci se zkušeností muslimů s životem v zemích, ve kterých náboženská víra ztratila svou historickou roli. Muslimové v celé Evropě se individualizují také kvůli oddělení jejich víry od jejich tradiční kultury. Vnímají „*religiositu spíše jako osobní zkušenost než historický odkaz... správný věřící je zpravidla skeptický*

---

⁹¹ BLEICH, Erik: *The Legacies of History? Colonization and Immigrant Integration in Britain and France*. Theory and Society, 34, 2005, č. 2, s. 179.

⁹² MONSHIPOURI, Mahmood: *Muslims in Global Politics. Identities, interests and human rights*, Filadelfie, University of Pennsylvania press 2009, s. 232.

⁹³ ROY, O.: *Globalized Islam. The Search for a New Umma*, S. 27.

*vůči náboženství jeho rodiny nebo předků.*⁹⁴ Jocelyne Cesari tento proces časově zařazuje do období, kdy se „*muslimská minorita usadí a stabilizuje, a kdy se z ní začnou vydělovat jedinci*“⁹⁵ Individualizace muslimů znamená rozhodnutí každého jedince, co pro něj víra znamená a jak ji bude praktikovat. Tento proces se týká zejména druhé a třetí generace muslimů, jejíž členové se již narodili na území Velké Británie. Již samotná podstata individualizace napovídá, že každý mladý muslim se s tímto procesem spojení dvou protichůdných způsobů života vypořádal jinak. „*Je to víra, kde se každý věřící rozhoduje samostatně, který element islámu bude ctít a který ne.*“⁹⁶ Individualizovaní muslimové se odpoutali od víry jejich rodičů, protože ta byla příliš spojená s kulturou země jejich původu.

Individualizovaný muslim opouští kulturní část své identity, protože kultura odvádí pozornost od pravého islámu.⁹⁷ Jedinci se mohou začít aktivizovat bez přispění jakékoliv organizace. Prvním krokem je totiž čtení knih nebo surfování na internetu. Právě internet otevřel muslimům do té doby nepoznané možnosti styku s různými náboženskými směry islámu. Svět informačních technologií dnes nabízí anonymní informace, možnost anonymní organizace bez nutnosti opustit domov. Tato moderní umma je virtuální svět, který postrádá formální muslimskou doktrínu, což zapříčiňuje, že obyvatelé tohoto virtuálního světa vytvářejí vlastní pravdy, normy a hodnoty založené na jejich vlastním výkladu historie a Koránu.⁹⁸ Neomezená pluralita názorových proudů, hnutí, kazatelů na internetu, vyvolává podle J. Cesari u muslimů pocit nepochopení islámu. Tato přílišná pluralita názorů zveřejněných na internetu vede ke snaze muslimů o zjednodušení islámu. Muslimové se pak často obracejí k velmi

---

⁹⁴ Tamtéž, s. 29.

⁹⁵ FRANK, Peter: *Individualization and religious authority in Western European Islam*. Islam and Christian–Muslim Relations, 17, 2006, č. 1, s. 106.

⁹⁶ Tamtéž, s. 107.

⁹⁷ O. Roy to vysvětluje na příkladu hnutí Taliban v Afghánistánu. To se snaží potlačit všechny prvky staré afghánské kultury, aby nerušily věřící v praktikování islámu.

⁹⁸ CESARI, J.: *When Islam And democracy meets*, s. 91.

konzervativním odnožím islámu, které v nich vyvolávají odpor k západnímu způsobu život.⁹⁹

Hlavním jazykem tohoto společenství je angličtina, což umožňuje účast velmi širokého okruhu lidí nejen z Velké Británie a jiných západních zemí ale také vzdělanější vrstvy muslimských zemí. Hlavní charakteristikou novodobého islámu ve Velké Británii je paradoxně jeho globální rozměr. Nezáleží na tom, odkud muslim pochází, protože role kultury, která je vázaná na určité teritorium, je zcela marginalizována. S rozmachem internetu jako platformy a využitím angličtiny jako komunikačního média, je dnešní islám globalizovaný. Moderní islámský aktivismus je tedy forma, která vznikla důsledkem globalizace islámu. Paradoxem islámského aktivismu je, že vznikl v západních zemích, užívá západní moderní technologie a za svůj jazyk si zvolil angličtinu.

---

⁹⁹ Tamtéž, s. 92-93.

6. Teorie vlivu změn vnitřní a zahraniční politiky Velké Británie po teroristických útocích na USA v roce 2001.

a. Rushdieho aféra

Podobně jako E. Masood, tak i Y. Soysal považuje za první vlaštovky aktivizaci britských muslimů Rushdieho aféru v roce 1988. Autor se ve své knize *Satanské verše* kriticky vyjadřuje k životu britských muslimů a nebojí se zajít až ke zesměšňování proroka Mohameda. Toto dílo vyvolalo protesty muslimů v britských městech, při kterých došlo k demonstrativnímu spálení knihy. Muslimové byli pobouřeni faktem, že jejich vlast, ze kterou již považovali Velkou Británii, nechrání jejich víru. Žádali rozšíření Zákona o rouhačství i na islám, což jej mělo chránit podobně, jako chrání oficiální anglikánskou církev.¹⁰⁰ Y. Soysal také poukazuje na francouzskou obdobu Rushdieho aféry, která se udála taktéž v roce 1989. Šátková aféra, jak je nazývána, se týkala zákazu nošení šátku ve vzdělávacích zařízeních.¹⁰¹

Aktivizací muslimských komunit se zabývá také James Piscatori, který tuto teorii obohacuje o složku internacionalizace tohoto procesu. Muslimové podle něj dnes stále více spolupracují na formální i neformální úrovni v mezinárodním měřítku. Podle autora byla zásadním impulsem k tomuto procesu taktéž Rushdieho aféra. Vysvětluje to íránskou oficiální reakcí na vydání knihy¹⁰² i reakcemi mnoha muslimských organizací s mezinárodní působností¹⁰³. J. Piscatori přímo píše, že „*jestli Rushdieho aféra něco prokázala, tak je to právě její mezinárodní rozměr.*“ A. Bradney argumentuje, že reakce britské vlády byla muslimy vnímána jako diskriminace islámu. Muslimové žádali, aby

---

¹⁰⁰ PAREKH, Bhiku: *Rushdie affair*. Political Studies, 38, 1990, č. 4, s. 700.

¹⁰¹ SOYSAL, Yasemin: *Changing Parameters of Citizenship and Claims-making: Organized Islam in European Public Spheres*. Theory and Society, 26, 1997, č. 4, s. 516.

¹⁰² Irán následkem Rushdieho aféry přerušil s Velkou Británií diplomatické styky a íránský vůdce ajatolláh Chomejní vyhlásil nad Salmanem Rushdiem rozsudek smrti.

¹⁰³ Pro Organizaci Islámské Konference a Evropské Komunity byla tato aféra prioritní agendou

byl dosah Zákona o rouhačství rozšířen i o islám. Vláda i soudy však tyto snahy důrazně zamítly a tento zákon se vztahuje pouze na ochranu křesťanství.¹⁰⁴ V reakci na postoj vlády byl svolán protest, který byl iniciován bradfordskou Radou mešit. O. Roy si také všímá, že „*muslimská diaspora je často radikálnější než muslimové v zemích, kde je islám původní.*“¹⁰⁵

b. Internacionalizace britské muslimské komunity

Tento trend, umožněný rozmachem moderních technologií, značí odklon od hierarchické struktury muslimské komunity. Na jednotlivce náležící k muslimské komunitě již nemají velký vliv tradiční muslimské organizace, reprezentované samozvanými „vůdci“, ani organizace typu Muslimské rady Velké Británie, která je spíše odrazem marné snahy britské vlády o nalezení jediného tělesa pro vyjednávání mezi muslimy a vládou. To je však nemožné, protože muslimská komunita je názorově velmi rozmanitá. Rada muslimů Velké Británie proto postrádá legitimitu. Snahy o organizování muslimské komunity shora nefungují.¹⁰⁶ Co tedy britští muslimové považují za zdroj náboženské autority? Podle Jocelyne Cesari je to především Alláh samotný. Autorka relativizuje roli struktur mezi věřícími a jejich bohem.¹⁰⁷ V tomto individualizovaném prostředí získává na významu amorfni společenství zahrnující všechny pravověrné muslimy. Tímto společenstvím je umma. Muslimové se identifikují s nadnárodní komunitou, která postrádá jakoukoliv strukturu.¹⁰⁸

c. Symboly utrpení muslimů na globální scéně

---

¹⁰⁴ BRADNEY, Anthony: *Religions, Rights and Laws*, Leicester, Leicester, University Press 1993, s. 83.

¹⁰⁵ ROY, O.: *Globalized Islam. The Search for a New Umma*, s. 69.

¹⁰⁶ Samozřejmě to neplatí stoprocentně. Každá islamská organizace má jistý počet věrných příznivců, ale většina muslimů je na těchto strukturách nezávislá.

¹⁰⁷ Velmi zajímavá je přitom paralela s britským oficiálním náboženstvím, které taktéž upřednostňuje přímý vztah věřícího se svým bohem, což kontrastuje s vysoce hierarchizovanou a strukturovanou Římsko-katolickou církví.

¹⁰⁸ CESARI, J.: *When Islam And democracy meets*, s. 91.

V období po Rushdieho aféře však došlo k dalším událostem, zejména na mezinárodní scéně, které negativně zasáhly muslimskou komunitu ve Velké Británii. Základní argument muslimů při obhajování jejich nespokojenosti se zahraniční politikou vlád Velké Británie nebo USA je nesoulad v jejich domácí a zahraniční politice. Muslimové argumentují, že západní vlády brání mír na jejich vlastním území, potlačují terorismus a chrání vlastní občany, ale v zahraniční politice se chovají přesně opačně. Muslimové se ptají: *„kde jsou ty mírumilovné západní vlády, když mírumilovní muslimové volají pro mezinárodní ochranu a spravedlnost v Palestině, Bosně, Čechensku, Kašmíru nebo pro uvolnění sankcí proti Iráku po tom, co zeslábl natolik, že to bylo právě obyvatelstvo, které bylo zatíženo nejvíce.“*¹⁰⁹ Khaled Fadl o sankcích proti Iráku řekl, že *„humanitární tragédie způsobená sankcemi navrženými Spojenými státy americkými je ohromující. Důsledky těchto sankcí, zahrnující smrt jednoho milionu iráckých dětí, lze označit za genocidu.“*¹¹⁰

Muslimové v 90. letech získali pocit, že jejich souvěrci v jiných zemích jsou tyranizováni. Za hlavního viníka pak byly označeny západní státy v čele s USA, které svou podporou Izraele a autoritářských vlád *„klientských států“*,¹¹¹ prosazují svůj geopolitický vliv na úkor obyvatelstva těchto států. Klientské státy hrají roli britských a amerických vazalů, podobně jak tomu bylo za kolonialismu. Tyto státy jsou vedeny *„nechutně bohatými, izolovanými elitami, které požívají neomezenou ochranu ze strany armády USA.“*¹¹² Způsob vyjadřování

---

¹⁰⁹ SHAW, Allison: *Why Might British Muslims Support Taliban*. *Anthropology today*, 18, 2002, č. 3, s. 5.

¹¹⁰ FADL, Khaled: *The Orphans of Modernity and The Clash of Civilization*. *Global Dialogue*, 4, 2002, č. 2, s. 41.

¹¹¹ Khaled Fadl mezi takové počítá zejména Saudskou Arábii, Kuvajt, Katar a Bahrajn.

¹¹² Tamtéž, s. 42.

George Wolker Bushe o „ose zla a křížácké výpravě proti teroristům“¹¹³ ukazuje pocit nadřazenosti nad muslimy.

Dokázat aktivizaci muslimů jako odpověď na témata mezinárodních vztahů lze především rétorikou a činy muslimských organizací, muslimských poslanců a zejména samotných členů britské muslimské komunity. Muslimská rada Velké Británie se často vyjadřuje k problematice postavení muslimů na mezinárodním poli. V poslední době na to upozornila například odmítnutím účasti na každoročním pietním shromáždění k uctění obětí holocaustu s vysvětlením, že holocaust není historicky jedinečnou událostí a že holocaust by neměl být povyšován nad ostatní genocidy, jako byly v Bosně a Hercegovině, Vietnamu, Rwandě nebo v Čečensku.¹¹⁴ Tuto reakci si můžeme vysvětlit také jako snahu o uznání utrpení jejich souvěrců na mezinárodním poli. Pakt mezi USA a Velkou Británií, a zejména roli Tonyho Blaira, odsoudil v článku pro The Guardian i muslimský poslanec¹¹⁵ Poslanecké sněmovny Parlamentu Velké Británie Sadiq Khan: „*Nemůžu pochopit, proč naše vláda nezlomně podporuje Spojené státy americké v povolování násilné politiky Izraele.*“¹¹⁶ Podobně se nechal slyšet také druhý muslimský poslanec Shahid Malik v rozhovoru pro The Guardian týkající se izraelských operací v Gaze. S. Malik veřejné mínění popsal takto: „*lidé se cítí být tak rozčarování, že se zdá, že úplně přestali politiky poslouchat.*“¹¹⁷

Silný zájem muslimů o globální problémy muslimské komunity potvrzují také názory a činy britských občanů muslimského vyznání.

---

¹¹³ Tamtéž, s. 42.

¹¹⁴ MIRZA, M: c. d., s. 79.

¹¹⁵ Členy Poslanecké sněmovny Parlamentu Velké Británie jsou po volbách v roce 2005 čtyři poslanci muslimského vyznání.

¹¹⁶ KHAN, Sadiq: *This is worse than Iraq*. The Guardian, 29. 7. 2006, <http://www.guardian.co.uk> (12. 1. 2010)

¹¹⁷ STRATTON, Alegra: *Gaza crisis is having 'profoundly unhealthy' effect on UK Muslims, minister warns*. The Guardian, 12. 1. 2009, <http://www.guardian.co.uk> (16. 2. 2010)

Podle průzkumu vedeného Munirou Mirzou 58 % muslimů věří, že mnoho světových problémů je způsobeno arogantním postojem západních mocností.¹¹⁸ Mladá muslimka své znechucení zahraniční politikou vyjádřila následovně: *“Když máme zahraniční politiku, která je tak neuvěřitelně rasistická, jak může někdo předpokládat, že se lidé budou chtít integrovat?”*¹¹⁹

Mezinárodní rozměr aktivizace západoevropských muslimů výstižně obhájí také O. Roy. Podle něj se jedná o „*mladé globalizované lidi, kteří se identifikují s virtuální a imaginární muslimskou ummou. Jejich život je často tvořen trojúhelníkem: Rodina pochází z jedné země, přestěhují se do druhé země nebo se tam už narodí. V této zemi se radikalizují a jdou bojovat do země třetí.*“¹²⁰ To neznamena, že všichni mladí muslimové se aktivizují a jdou bojovat do třetí země, protože tento model lze aplikovat pouze na malou část muslimské komunity. Přesto však mezi britskými občany lze najít příklady, které kopírují O. Royův model. 30. října 2001 bylo zveřejněno ohlášení úmrtí třech britských muslimů leteckým úderem na Kábul, kteří prokazatelně přešli pákistánsko-afghánskou hranici, aby se připojili k Talibánu proti invazi Severoatlantické aliance.¹²¹ J. Cesari mluví dokonce o stovkách prokazatelných případů zatčených talibanců, kteří se narodili nebo získali vzdělání v západní Evropě.¹²² Fenomén mezinárodní svaté války je znám již z války Sovětského svazu proti Afghánistánu. Muslimové z různých států přijížděli do Afghánistánu, aby bránili své souvrce před sovětskými agresory. Afghánistán později v roli cíle mezinárodních džihadistů vystřídala Bosna a Hercegovina,

---

¹¹⁸ MIRZA, M.: c. d., s. 6.

¹¹⁹ *Race Relations 2006: A Research Study*. Londýn, Comission for Racial Equality 2007, s. 54, <http://www.ipsos-mori.com/> (18. 1. 2010)

¹²⁰ ROY, Olivier: *The Allure of Terrorism*. New York Times, 10. 1. 2010, <http://www.nytimes.com> (15. 2. 2010)

¹²¹ SHAW, A.: c. d., s. 5.

¹²² CESARI, J.: c. d., s. 100.

Čečensko, Palestina a opět Afghánistán.¹²³ Všechny tyto konflikty spojuje účast muslimů z různých zemí, jejichž hlavním jmenovatelem je islám.

d. Aktivizace jako reakce na vnitřní a zahraniční politiku britské vlády po teroristických útocích na New York

Teroristické útoky z 11. září 2001 vzbudily velmi silnou reakci ve Spojených státech amerických, ale i ve zbytku světa včetně Velké Británie. Ve Velké Británii lze reakce britské vlády rozdělit na vnitřní a vnější. Mezi vnitřní změny se řadí prosazení protiteroristických zákonů, které britští muslimové označili za diskriminační, a rozšíření islamofobie¹²⁴ v britské společnosti i mezi britskými politiky. Vnější změny pak zahrnovaly zahraniční politiku Velké Británie, která tradičně následovala zahraniční politiku USA.

i. Vnitřní změny v politice Velké Británie

Prosazení protiteroristické legislativy bylo muslimy odsouzeno jako diskriminační. Britská protiteroristická legislativa schválená do roku 2005 se skládá ze tří zákonů.¹²⁵ Britská Národní rada pro občanské svobody vidí v těchto zákonech hlavně nástroj šikany a diskriminace ze strany policie a státu. Největší problém vidí v přehnaných osobních kontrolách a bezdůvodných zatčeních, které provádí britská policie zejména na mladých muslimech. Podle průzkumu britské metropolitní policie se zjistilo, že počet zastavených a prohledaných Asiatů vzrostl

---

¹²³ DEVICHAND, Mukul: *How Islam Got Political: Bosnia*. BBC News, 10. 11. 2005, <http://news.bbc.co.uk/> (17. 2. 2010)

¹²⁴ KROPÁČEK, Luboš: *Islám a Západ: Historická paměť a současná krize*. Praha, Vyšehrad 2002, s. 137.

¹²⁵ Zákon o Terorismu z roku 2000, Zákon proti Terorismu, zločinu a nebezpečí z roku 2001 a Zákon o prevenci Terorismu roku 2005. HANMAN, Natalia: *Explainer: Terrorism legislation*. The Guardian, 22. 1. 2009, <http://www.guardian.co.uk> (11. 2. 2010)

v roce 2002 o 41% ve srovnání s rokem předchozím, zatímco u celkové populace byl počet prohledaných občanů vyšší pouze 8 %.¹²⁶ Podle Národní rady občanských svobod se muslimové cítí být diskriminováni, protože jsou považováni za teroristy jen na základě své víry.¹²⁷ Předseda Muslimského parlamentu Ghayasuddin Siddiqui popsali diskriminaci britských muslimů následovně: „*Muslimové jsou nejčastěji opomíjenou a nejčastěji kriminalizovanou skupinou ve Velké Británii. Stále častější zatýkání policií a tajnými službami na základě pouhého podezření, je komunitou vnímáno spíše jako válka proti islámu než Válka proti terorismu. Tyto postupy nepovedou k ničemu lepšímu než k nárůstu extremismu, kterému se každá rozumná osoba chce vyhnout.*“¹²⁸ Tony Blair po událostech z 11. září jasně odsoudil spojování útoků s islámem a muslimy, protože se obával eskalace napětí mezi muslimskou komunitou a většinovou společností. Od té doby však britští ministři a jiní vysocí politici pokračovali v trendu označování muslimů za cizí a nebezpečný element v britské společnosti.¹²⁹

Velkým problémem ve vztazích mezi muslimskou komunitou a většinovou populací je islamofobie britské společnosti. Podle Luboše Kropáčka se tento termín začal užívat na konci 80. let 20. století a můžeme si pod ním představit „*spektrum projevů vyzařujících nadřazenou prezíravost až nenávislný odpor vůči muslimům.*“¹³⁰ K islamofobii přispívá i neobjektivní vyobrazení muslimů a islámu v médiích. „*Dopad Války proti terorismu je všudypřítomný. Pro média je muslim synonymem pro extrémistu, teroristu, fundamentalistu a fanatika. Role médií vede pouze tomu, že muslimové a islám jsou*

---

¹²⁶ COVAN, Rosie: *We have got to understand what motivates young muslims*. The Guardian, 24. 5. 2004, <http://www.guardian.co.uk> (2. 3. 2010)

¹²⁷ SIDDIQUI, Ghayasuddin: *Civil Liberties Projects*. The Muslim Parliament of Great Britain, s. 2, <http://www.muslimparliament.org.uk/liberties.htm> (24. 3. 2010)

¹²⁸ Tamtéž, s. 4.

¹²⁹ ANSARI, H.: c. d., s. 20.

¹³⁰ KROPÁČEK, L: *Islám a Západ: historická paměť a současná krize*, s. 138.

*vidění jako násilní a nebezpeční.*¹³¹ Nejhorší projevy islamofobie jsou fyzické útoky páchané z náboženských důvodů. Po útocích na New York se počet útoků na muslimy ve Velké Británii zčtyřnásobil.¹³² Islamofobií se zabývá Komise pro britské muslimy, která je podporovaná nadací Runnymede Trust. Komise pro Britské muslimy dává doporučení ve všech oblastech, kde hrozí diskriminace muslimů.¹³³

ii. Vnější změny v politice Velké Británie

Zahraniční politika Velké Británie byla velmi silně poznamenána spojenectvím s USA, které v reakci na teroristické útoky na New York a Washington v roce 2001 rozpoutaly v rozmezí necelých dvou let dvě války v regionu Blízkého východu. J. Cesari považuje Válku s terorismem za hlavní příčinu stigmatizace britských muslimů. T. Modood poukazuje na vysoké sebevědomí britských muslimů, zejména v porovnání s muslimy žijícími ve Spojených státech amerických.¹³⁴ Muslimové velmi silně protestovali proti Válce s terorem.¹³⁵ Role Velké Británie ve Válce s terorismem, je jednou z velmi významných konfliktních linií mezi vládami Velké Británie a britskou muslimskou komunitou. Podle H. Ansariho lze Válku s terorismem brát jako rozpor mezi občanskou identitou a muslimskou identitou, která je definovaná příslušností k celosvětovému společenství muslimů Ummah.¹³⁶ Pro britské muslimy je válka v Iráku velmi stresující záležitostí, kvůli které se aktivizují. Podle Humayuna Ansariho je to zčásti také kvůli „*spojení*

---

¹³¹ ANSARI, H.: *c. d.*, s. 15.

¹³² SHAW, A.: *c. d.*, s. 7.

¹³³ Uvedená doporučení shrnuje Komise pro britské muslimy a islamofobii do zprávy *Islamofobie – Výzva pro nás všechny*. KROPÁČEK, L.: *Islám a Západ: Historická paměť a současná krize*. s. 144.

¹³⁴ SHAW, A.: *c. d.*, s. 24.

¹³⁵ Jedná se o válečné tažení Spojených států amerických a jejich spojenců v reakci na teroristické útoky na Světové obchodní centrum v New York v září roku 2001.

¹³⁶ ANSARI, H.: *c. d.*, s. 21.

*mezi místními a globálními nespravedlnostmi*¹³⁷ Muslimové ve Velké Británii se obávají o svou bezpečnost, protože jim je běžně dáváno na vědomí, že společnost a média islám spojují s terorismem, a britská vláda proti terorismu vede válku, při které umírají nevinní muslimové.

---

¹³⁷ Tamtéž, s. 16.

Závěr:

Transformace britské muslimské komunity v období 1989-2005 je charakteristická aktivizací a zvýšenou religiositou muslimské komunity. Hypotézou této práce bylo dokázat, že transformace muslimské identity v období 1989-2005 je způsobená vnitřními změnami v muslimské komunitě spolu s reakcí Velké Británie na teroristické útoky na Spojené státy americké v září 2001. Za účelem potvrzení či vyvrácení této hypotézy byly analyzovány čtyři možné příčiny jevu transformace.

Socioekonomická situace britských muslimů byla ve zkoumaném období horší než životní podmínky většinové populace. Špatné životní podmínky však tížily britskou muslimskou komunitu celá 60., 70. i 80. léta. Naopak zkoumané období je charakteristické ekonomickou stabilitou a nízkou nezaměstnaností. Z této situace profitovali i britští muslimové. Přínosné bylo také srovnání Velké Británie s Kanadou. Ekonomická situace kanadských muslimů byla ve zkoumaném období horší než socioekonomická situace britských muslimů, ale k fenoménu aktivizace kanadských muslimů nedošlo. Proto socioekonomickou situaci britských muslimů nelze označit za zdroj transformace muslimské identity v období 1989-2005. Protesty kvůli špatným životním podmínkám nelze brát jako transformaci identity muslimské komunity jako celku, ale spíše jako reakci na lokální problém, který nesouvisí s daným problémem.

Role integrační politiky v procesu transformace identity britských muslimů je sporná.

Multikulturní integrační politika způsobila řadu problémů, kterým britská muslimská komunita čelila. Zejména se jedná o opomíjení faktoru víry v rozlišování menšin. Britský stát rozlišoval menšiny podle etnického původu. Britští muslimové proto nedosáhli na status menšiny, což jim komplikovalo vyjednávací pozici se státem. Multikulturní integrační model prohluboval rozdíly mezi muslimy a většinovou společností, což vedlo k vzájemnému nepochopení, a přispělo k odcizení britské

muslimské komunity. Považovat britskou integrační politiku za příčinu transformace muslimské identity britské muslimské komunity však naráží na limity při srovnání s Francií. Francie prosazovala asimilační integrační přístup avšak i tam dochází k aktivizaci muslimů. Považovat multikulturní politiku za určující faktor v procesu aktivizace britských muslimů proto nelze.

Muslimská komunita ve Velké Británii prošla ve sledovaném období důležitými změnami. Mezi tyto procesy patří individualizace, deterritorizace a modernizace muslimské komunity. Tyto procesy však nelze považovat za příčiny aktivizace britských muslimů, ale lze je označit za fenomény, které transformace identity napomáhají. Mladí muslimové, kterých se tyto změny týkají, již neuznávají tradiční islámské autority, jako jsou rodina nebo imám, ale prožívají svou víru nezávisle na nich. Mladí muslimové se aktivizují (aktivizace je hlavní aspekt transformace identity) prostřednictvím blogů, internetových stránek a diskuzí, na kterých se setkávají s myšlenkami, které k aktivismu vedou.

Muslimové ve Velké Británii jsou součástí globální komunity umma, která zahrnuje všechny muslimy, nejen ty britské. Identita britských muslimů se tedy skládá z občanské a náboženské sféry. Právě rozpor mezi těmito dvěma sférami se ukazuje být velmi silným transformačním faktorem. V 90. letech 20. století došlo k několika událostem, které zasáhly světovou muslimskou komunitu umma. Britští muslimové prokazatelně sdíleli utrpení jejich souvěrců v jiných částech světa. Po útocích na USA v roce 2001 vlády Velké Británie vedly vnitřní a zahraniční politiku, která prokazatelně transformovala muslimskou komunitu. Muslimové se ostře postavili proti Válce s terorismem, která pro ně byla jen slepou podporou mocenské politiky Spojených států amerických. Aktivizace britských muslimů byla také přizívána stigmatizací ze strany britské společnosti a státního aparátu, která vedla k diskriminační politice na území Velké Británie.

Tato práce si kladla za cíl dokázat, že transformace muslimské

identity v období 1989-2005 byla způsobena vnitřními změnami v muslimské komunitě spolu s reakcí Velké Británie na teroristické útoky na Spojené státy americké v září 2001.

Z analýzy čtyř teorií změny identity britských muslimů vyplývá, že transformace nebyla přímo zapříčiněná socioekonomickými podmínkami muslimů ani vlivem multikulturního modelu integrační politiky Velké Británie. Naopak se potvrdilo, že za transformací identity stojí vnitřní a vnější změny politiky Velké Británie jako reakce na teroristické útoky provedené v USA v září 2001 v kombinaci s vnitřními změnami muslimské komunity, která tuto transformaci umožnila.

PRAMENY A LITERATURA

PRAMENY

Národní rada pro občanské svobody

British Nationality Act 1948. The UK Statute Law Databáze, <http://www.statutelaw.gov.uk/Home.aspx> (20. 2. 2010)

BROOK, Keith: *Labour market data for local areas by ethnicity*. Office for National Statistics 2004, s. 405 – 416.

DEARLOVE, Des: *Britain's Innovation Challenge*. Economic and Social Research Council 2007, s. 21-24.

DEVICHAND, Mukul: *How Islam Got Political: Bosnia*. BBC News, 10. 11. 2005, <http://news.bbc.co.uk/> (17. 2. 2010)

HAMOYZOVÁ, Iveta: 2005: *Teroristické útoky v londýnském metru si vyžádaly 56 obětí*. ČT24, 7. 7. 2008, <http://www.ct24.cz> (15. 3. 2010)

HANMAN, Natalia: *Explainer: Terrorism legislation*. The Guardian, 22. 1. 2010, <http://www.guardian.co.uk> (12. 2. 2010)

Islamophobia – Issues, Challenges and Action. A report by the Commission on British Muslims and Islamophobia. Staffordshire, Trentham Books Limited 2004, 92 s.

KHAN, Sadiq: *This is worse than Iraq*. The Guardian, 29. 7. 2006, <http://www.guardian.co.uk> (12. 1. 2010)

British Muslims and the Labour Market. Open Society Institute 2005, <http://www.eumap.org> (11. 1. 2010)

PHILLIPS, Melanie: *After the Rushdie affair, Islam in Britain became fused with an agenda of murder*. The Guardian, 28. 5. 2006, <http://www.guardian.co.uk/> (10. 3. 2010)

Race Relations 2006: A Research Study. Londýn, Comission for Racial Equality 2007, 60 s.

Race Relations Act 1976. The UK Statute Law Databáze, <http://www.statutelaw.gov.uk/> (22. 2. 2010)

Record number of new minority MPs. BBC News, 10. 5. 2005, <http://news.bbc.co.uk> (11. 1. 2010)

Secure Borders, Safe Haven. Integration with Diversity in Modern Britain. Londýn, The Stationery Office 2002, 136 s.
(<http://www.archive2.official-documents.co.uk/document/cm53/5387/cm5387.pdf>) (12. 12. 2009)

SIDDIQUI, Ghayasuddin: *Civil Liberties Projects*. The Muslim Parliament of Great Britain, <http://www.muslimparliament.org.uk/liberties.htm> (24. 3. 2010)

STRATTON, Alegra: *Gaza crisis is having 'profoundly unhealthy' effect on UK Muslims, minister warns*. The Guardian, 12. 1. 2009, <http://www.guardian.co.uk> (20. 2. 2010)

WHITE, Amanda: *Minority ethnic groups in the UK*. London, National statistics 2002, 4 s, <http://www.statistics.gov.uk> (18. 3. 2010)

LITERATURA

AMGHAR, Samir - BOUBEKEUR, Amel: *European Islam: Challenges for Society and Public Policy*, Centre for European Policy studies 2007. 227 s.

AMGHAR, Samir - BOUBEKEUR, Amel *The Multiple Crisis of Europe's Parallel Societies*. In: HEISBOURGH, Francois: *Between Suicide Bombings and the Burning Banlieues*. European Social Fund Working Paper, Brusel, Centrum for European Policy Studies 2006, 19 s.

ANSARI, Humayun: *Muslims in Britain*. Minority Rights Group International Report 2003, 43 s.

ASAD, Talal: *Multiculturalism and British identity in the wake of the Rushdie affair*. In: ASAD, Talal: *Genealogies of religion: Discipline and reasons of power in Christianity and Islam*. Baltimore, The Johns Hopkins University 1993, s. 239-268.

BALLARD, Roger: *The Pakistanis: Stability and Introspection*. Sestavil PEACH, Ceri: *The Ethnic Minority Populations of Great Britain: Ethnicity in the 1991 Census*. Londýn, Central Statistical Office 1996, 32 s.

BARŠA, Pavel: *Západ a islamismus. Střet civilizací nebo dialog kultur?* Brno, Centrum pro studium demokracie a kultury 2001, 188 s.

BARŠA, Pavel: *Politická teorie multikulturalismu*. Brno, Centrum pro studium demokracie a kultury 1999, 347 s.

BARŠOVÁ, Andrea – BARŠA, Pavel: *Přistěhovalectví a liberální stát*. Brno, Masarykova univerzita 2005, 308 s.

BLEICH, Erik: *From International Ideas to Domestic Policies: Educational Multiculturalism in England and France*. *Comparative Politics*, 31, 1998 č. 1, s. 81-100.

BLEICH, Erik: *The Legacies of History? Colonization and Immigrant Integration in Britain and France*. *Theory and Society*, 34, 2005, č. 2, s. 171-195.

BOUBEKER, Amel: *Political Islam in Europe*, In: AMGHAR, Samir – BOUBEKEUR, Amel: *European Islam: Challenges for Society and Public Policy*, Centrum for European Policy studies 2007, s. 14-37.

Bradney, Anthony: *Religions, Rights and Laws*. Leicester, Leicester University Press 1993, 202 s.

CESARI, Jocelyne: *When Islam and Democracy Meet: Muslims in Europe and in the United States*. New York, Palgrave 2006, 267 s.

CRAFTS, Nicholas – TONIOLO, Gianni: *Economic Growth in Europe since 1945*. Centre for Economic Policy Research. 342 s.

DELANTY, Gerard: *Citizenship in a global age. Society, culture, politics*. Buckingham, Maidenhead, Open university press 2000, 164. s.

DYKE, H. Anya: *Mosques Made in Britain*. Londýn, Quilliam 2009, 100 s.

FADL, Khaled: *The Orphans of Modernity and The Clash of Civilization*. Global Dialogue. 4, 2002, č. 2, 41 s.

FRANK, Peter: *Individualization and religious authority in Western European Islam*. Islam and Christian-Muslim Relations, 17, 2006, č. 1, s. 105-118.

GILMOUR, Ian: *Dancing with Dogma*. Britain under Thatcherism. Londýn, Simon and Schuster 1992, 328 s.

GUNEY, Ulku: *Multiculturalism and its Legacies – Identity Construction Among British Muslim Youth*. Gradual Journal Of Sociology, 7, 2005, č. 1, 13 s.

HELLYER, Hisham A.: *British Muslims: Past, Present and Future*. The Muslim World, 97, 2007, č. 2., s. 225-258.

CHOUDHURY, Tufyal: *The role of muslim identity politics in radicalization*, Londýn, Department for Communities and Local Government 2007, 33 s.

JOPPKE, Christian: *Multiculturalism and Immigration: A Comparison of the United States, Germany, and Great Britain*, Theory and society, 25, 1996, č. 4, s. 449-500.

KROPÁČEK, Luboš: *Islám a Západ: Historická paměť a současná krize*. Praha, Vyšehrad 2002, 197 s.

MARTIN, Phillip – MILLER, Mark: *European-American Immigration Convergence*. International Migration Review, 28, 1994, č. 3, s. 591-594.

MIRZA, Munira a kol: *Living apart together*. Londýn, Policy exchange 2007, 99 s.

MODEL, Suzzane – LIN, Lang: *The Cost of Not Being Christian: Hindus, Sikhs and Muslims in Britain and Canada*. International Migration Review, 36, 2002, č. 4., s. 1066-1098.

MODOOD, Tariq – BERTHOUD, Richard Berthoud: *Ethnic Minorities in Britain*. Londýn, Policy Studies Institute 1997, 160 s.

MODOOD, Tariq: *Ethnic minorities in Britain: diversity and disadvantage*. Londýn, Policy Studies Institute 1997, 420 s.

MONSHIPOURI, Mahmood: *Muslims in Global Politics. Identities, interests and human rights*. Filadelfie, University of Pennsylvania Press 2009, 327 s.

MURSHED, Mansoob – PAVAN, Sarah: *Identity and Islamic Radicalization in Western Europe*. Brighton, Microcon 2009, 34 s.

PAREKH, Bikhu: Rushdie affair. Political Studies, 38, 1990, s. 695-709.

PAREKH, B.: *The Future of Multi-Ethnic Britain - The Parekh Report: Report* Introduction,
<http://www.runnymedetrust.org/reportIntroduction.html> (1. 3. 2010)

PEACH, Ceri: *Does Britain Have Ghettos? Transactions of the Institute of British Geographers*, New Series, 21, 1996, č. 1, s. 216-235.

PISCATORI, James: *The Rushdie Affair and the Politics of Ambiguity*. *International Affairs*, 66, 1990, č. 4, s. 767-789.

REED, Jodie: *Young Muslims in the UK: Education and Integration*, Institution for Public Policy Research 2005, 21 s.

ROY, Olivier: *Globalized Islam. The Search for a New Ummah*. New York, Columbia University press 2004, 349 s.

ROY, Olivier: *Globalized Islam Interview*. *Relioscope*, 8. 11. 2004, <http://www.religion.info> (14. 2. 2010)

ROY, Olivier: *Islam in Europe. Clash of religions or convergence of religiosities?*, <http://www.eurozine.com> (20. 2. 2010)

ROY, Olivier: *The Allure of Terrorism*. *New York Times*, 10. 1. 2010, <http://www.nytimes.com> (15. 2. 2010)

SAYRES, Rudy: *Subjectivity, Political Evaluation and Islamist Trajectories*. In: SCHAEBER, Birgit – STENBERG, Leif: *Globalization and the Muslim World: Culture, Religion and Modernity*. Syracuse NY, Syracuse University Press 2004, 245 s.

SHAW, Allison: *Why Might British Muslims Support Taliban*. *Anthropology today*, 18, 2002, č. 3, s. 5-8.

SOYSAL, Yasemin N.: *Changing Parameters of Citizenship and Claims-making: Organized Islam in European Public Spheres*. *Theory and Society*, 26, 1997, č. 4, s. 509-527.

Abstrakt

This paper explores coexistence of muslim community and the rest of the british society in United Kingdom in period between 1989-2005. This period is specific by transformation of British muslim identity, which is defined by activization and increasing religiosity. Aim of this paper is to prove, that transformation of British muslim identity is caused by internal ganges of muslim community and by reaction british governments on terrorist attacks committed in 2001 on USA. To prove the thesis, four theories were tested. This range of theories consists of socio-economic teory, theory of multicultural policy, theory of intrernal ganges of muslim community and theory of reaction on british governments response to 2001 terrorist attacks in USA. The work revealed that transformation of British muslims identity was caused by political reaction of British governments after 2001 terrorists attacks enabled by internal changes in muslims community in period between 1989-2005.

Tato bakalářská práce pojednává o soužití muslimské menšiny žijící ve Velké Británii v letech 1989-2005. Toto období je specifické transformací identity muslimů, která je definována politickou aktivizací a rostoucí religiozitou. Cílem této bakalářské práce je dokázat, že transformace muslimské identity v období 1989-2005 je způsobená vnitřními změnami v muslimské komunitě spolu s reakcí Velké Británie na teroristické útoky na Spojené státy americké v září 2001. Analýze byly podrobeny čtyři přístupy, jež se touto problematikou zabývají. Za příčinu transformace je označována socioekonomická situace muslimské menšiny, multikulturní model integrační politiky Velké Británie, vnitřní změny probíhající uvnitř muslimské komunity ve Velké Británii a také vnitřní a vnější změny britské politiky jako reakce na teroristické útoky provedené v USA v září 2001.

Práce dochází k závěru, že za příčiny transformace v daném období se nedají považovat první dvě příčiny a potvrzuje hypotézu, že důvodem transformace jsou změny britské politiky po roce 2001 umocněné fenoménem vnitřního vývoje v rámci menšiny britských muslimů.